

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Laura Veršalovič

Sociologijos kriminologijos studijų programa

Magistro darbas

**Mišrių metodų prieigos galimybės kriminologiniuose
tyrimuose**

Darbo vadovė: Dr. Jolanta Aleknevičienė

Vilnius
2020

Turinys

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	5
1. MIŠRIŲ METODŲ PRIEIGOS TEORINĖS PERSPEKTYVOS APŽVALGA.....	9
1.1. Mišrių metodų samprata ir strategijos.....	9
1.2. Mišrių metodų tyrimų privalumai ir įgyvendinimo sunkumai.....	13
1.3. Mišrių metodų prieigos problematika.....	14
2. MIŠRIŲ METODŲ PRIEIGOS GALIMYBIŲ TAIKYMO ANALIZĖ KRIMINOLOGINIUOSE TYRIMUOSE.....	17
2.1. Alkoholio vartojimo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai.....	18
2.2. Narkotinių medžiagų vartojimo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai.....	27
2.3. Smurto apraiškų kriminologiniai tyrimai.....	31
2.4. Rūkymo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai.....	37
2.5. APIBENDRINIMAS... ..	40
IŠVADOS.....	44
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	45
PRIEDAS.....	48

SANTRAUKA

Darbe analizuojami kriminologiniai tyrimai, skirtingose pasaulio šalyse atlikti nuo 2000 metų, kuriuose buvo pritaikoma mišrių metodų prieiga. Nagrinėjami tyrimai, kuriuose analizuojamos tabako, narkotinių medžiagų, alkoholio vartojimo, smurto temos, asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų, integracija visuomenėje. Tyrimo metu analizuojamos mišrių metodų prieigos strategijos, pasirinkimo motyvai, privalumai ir trūkumai. Nagrinėjama tyrimo eiga, naudojami metodai, kriminologinių tyrimų tikslai ir uždaviniai, gauti rezultatai, taip pat tyrimo autorių įžvalgos. Analizuojamas kiekybinių ir kokybinių tyrimų atlikimo laikas, kriminologinių tyrimų temų aktualumas, rezultatų pritaikymas kuriant prevencines, gydymo programas asmenims, kenčiantiems nuo alkoholio, tabako, narkotinių medžiagų vartojimo, taip pat programos, skirtos padėti smurto aukoms ar iš įkalinimo vietų išėjusių žmonių integracijai. Nagrinėjama, kokiais būdais buvo renkami kiekybiniai ir kokybiniai duomenys tyrime, kokią įtaką tai darė galutiniams tyrimo rezultatams, aptariama, kaip būtų galima tobulinti duomenų rinkimo būdus. Šis tyrimas suteiks teorinių žinių ir pateiks praktinius mišrių metodų pavyzdžius, o žinios ateityje galės būti panaudotos tiriant kriminologinius reiškinius ir padės mokslininkams apsispręsti, kurią metodų prieigą naudoti atliekant kriminologinį tyrimą, kadangi darbe nagrinėjamos stipriosios ir silpnosios mišrių metodų pusės ir į ką reikėtų atsižvelgti pasirenkant tyrimo metodiką, su kokiomis problemomis susiduria tyrėjai, pasirinkę mišrių metodų prieigą. Šie klausimai nagrinėjami analizuojant skirtingus mokslinius šaltinius, kurių autoriai rašė apie mišrių metodų prieigą, ir kriminologinius straipsnius, kuriuose tyrėjai pateikia argumentus, kodėl pasirinko mišrių metodų prieigą savo atliktuose kriminologiniuose tyrimuose.

SUMMARY

The present paper analyses criminological research conducted in different countries of the world since 2000, which used the approach of mixed methods. Research examining the topics of tobacco, drugs, alcohol use, violence, and the integration of persons returning from prisons into society is examined. The research analyses access strategies, choice motives, advantages, and disadvantages of mixed methods. The course of the research, the methods used, the aims and objectives of criminological research, the obtained results, as well as the insights of the authors of the research are analysed. The time of quantitative and qualitative research, the relevance of criminological research topics, the use of the results in the development of preventive and treatment programs for victims of alcohol and tobacco use, as well as programs to help victims of violence or the integration of prisoners are analysed. The paper examines how quantitative and qualitative data were collected in the study, the impact this had on the final results of the study and discusses how data collection methods could be improved. This study will provide theoretical knowledge and practical examples of mixed methods and this knowledge can be used in the future to study criminological phenomena. In addition, it will help the researchers decide which methods to use in criminological research, as the work examines the strengths and weaknesses of mixed methods and what to consider when choosing a research methodology, the problems faced by researchers choosing access to mixed methods. These questions are addressed by analysing the different scientific sources the authors have written about access to mixed methods and criminological articles in which researchers' present arguments as to why they have chosen access to mixed methods in their criminological research.

ĮVADAS

Kriminologijos mokslas neatsiejamas nuo empirinių tyrimų, kurie padeda surinkti duomenis apie įvairaus pobūdžio nusikalstamą elgesį, išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia polinkį į deviaciją, koks visuomenės atsakas į įvykdytus nusikaltimus. Empirinių tyrimų duomenys naudojami kurti tokio pobūdžio elgesio prevencijos ir kontrolės programas. Per pastaruosius kelerius metus sparčiai vystėsi mišrių metodų prieigos tyrimai, kurių metodika buvo pripažinta ir įvertinta tarp akademinės bendruomenės narių, ypač kai kuriose srityse, tokiose kaip švietimas, sveikatos mokslai, psichologija ir sociologija. Šiose srityse ši metodologinė prieiga pripažįstama kaip trečiasis metodinis judėjimas kartu su kokybiniais ir kiekybiniais tyrimais (Johnson ir Onwuegbuzie 2004; Tashakkori ir Teddlie 2003). Vis daugiau tyrimų, kuriuose pritaikoma mišrių metodų prieiga, atliekama ir kriminologijos srityje.¹ Naudoti mišrių metodų tyrimus pradėta maždaug nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio, kai sociologai mėgino išspręsti nesutarimus tarp kokybinės ir kiekybinės paradigmos, sujungdami abi metodologijas į mišrių metodų prieigą (Kuckartz 2014, psl. 27–28). Kaip pažymi Creswell, Fetters ir Ivankova (cit. pg. Tashakkori and Teddlie 2004, p. 17), tokia tyrimo forma yra ne tik kokybinių ir kiekybinių duomenų surinkimas atliekant mišrių metodų tyrimą, tačiau gautų rezultatų palyginimas. Savo ruožtu, Freshwater and Cahill (2013, p. 4) tvirtina, kad mišrūs metodai turi dvigubą reikšmę: „Tai yra procedūrų rinkinys ir metodinis požiūris.“ Mišrių metodų prieiga apima kiekybinių ir kokybinių duomenų rinkimą, jų integravimą. Onwuegbuzie ir Johnson (2006) teigia, kad skirtingų požiūrių, metodų ir strategijų derinimas yra stipriosios tokio pobūdžio tyrimo pusės. Pagrindinis mišrių metodų pranašumas yra tai, kad kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas suteikia išsamesnį tyrimo problemos supratimą nei vieno metodo naudojimas tyrime (Creswell 2018, p. 5).

Problematika

Skirtingų tyrimo metodų derinimas socialiniuose tyrimuose vis dar lieka diskusijų objektu tiek tarp teoretikų, tiek tarp praktikų (K. Williams cit. pg. A. Israel et al. 2005). Tyrėjams dažnai trūksta žinių ir įgūdžių tam, kad galėtų panaudoti mišrių metodų prieigą savo

¹ Hunt, G., Moloney, M., Fazio, A. Embarking on large-scale qualitative research: reaping the benefits of mixed methods in studying youth, clubs and drugs Nordisk Alkohol Nark . (5-6) 433–452.

Østergaard, J. 2011 The narratives behind the numbers: An approach to mixed methods research within the alcohol research field Versita 28 (5 - 6), 453 – 469.

tyrimuose, tad šio darbo tikslas išanalizuoti kriminologinius tyrimus, kuriuose naudojami mišrūs metodai, taip pat mokslinius šaltinius, kurių autoriai kalba šia tema.

Mokslininkai, palaikantys mišrių metodų tyrimus, laikosi nuomonės, jog toks pobūdis gali suteikti daug naudos atliekamam tyrimui, taip pat išspręsti iškilusius konfliktus tarp egzistuojančių paradigmu: „*I teoriją orientuotose tyrimuose mišrūs duomenų rinkimo metodai gali sumažinti įtampą ir konfliktą tarp kiekybinių ir kokybinių tyrimų sričių mokslininkų ir neutralizuoti silpnus pavienių tyrimo metodų aspektus*“ (Kessler, Lascoumes, Setbon, Thoenig cit. pg. Hope, T. et al, 1998, p. 18).

Ši tema yra aktuali tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje, kadangi mišrių metodų prieiga įvairių sričių moksliniuose tyrimuose suteikia galimybę remtis kiekybinio ir kokybinio tyrimų privalumais ir sumažinti šių metodų trūkumus (Creswell, Plano Clark, Onwuegbuzieet et. al.), tad žinios apie mišrių metodų tyrimus yra naudingos ir aktualios akademinų bendruomenių nariams. Ši tema taip pat itin aktuali kriminologijos mokslui, nes išsamesni tyrimai, patikimesnės išvados suteikia galimybę išsamiau nagrinėti temas ir reiškinius, kurias analizuoja ši disciplina, tai yra: nusikaltimas, bausmė, visuomenės reakcija į nusikaltimus ir kt.

Vertėtų paminėti, jog ši tema Lietuvoje yra nauja bei mažai gvildenta. Sunku rasti lietuvių mokslininkų tyrimų, kurių autoriai įvardintų, jog naudojo mišrių metodų prieigą. Svarbu paminėti ir tai, jog dažniausiai mišrūs metodai siejami su socialiniais, sveikatos mokslais, tačiau mažai darbų ir tyrimų, kurie nagrinėtų mišrių metodų prieigos pritaikymą kriminologijos srityje. Pažymėtina, kad 2018 metais buvo išleista Vicky Heap ir Jaime Waters knyga „Mixed methods in criminology“, kuri yra bene pirmoji kompleksiskai pristatanti mišriuosius metodus kriminologijos moksle. Ši magistro darbo tema yra aktuali, nauja, o tuo pačiu ir įdomi, kadangi pasitelkus mišrių metodų prieigos tyrimus, galima išsamiau analizuoti su deviacija susijusias problema, o remiantis tyrimo išvadomis, kurti tokio elgesio prevencijos formas, kurios bus veiksmingesnės mažinant nusikalstamą elgesį ir su juo susijusias problemas. Šiame darbe nagrinėjami ne tik šaltiniai, kuriuose kalbama apie mišriuosius metodus kriminologijos moksle, tačiau ir moksliniai leidiniai, kuriuose supažindinama su

mišrių metodų sąvoka, jų pritaikymo galimybėmis įvairių disciplinų srityse (J. W. Creswell,² K. Norman Denzin,³ J. F. Molina Azorin⁴ ir A. Tashakkori su C. Teddlie⁵).

Tyrimo tikslas Išnagrinėti mišrių metodų prieigos taikymo galimybes kriminologiniuose tyrimuose.

Tyrimo uždaviniai 1. Atlikti teorinės medžiagos apie mišrių metodų prieigos sampratą, strategiją, jų pritaikymą kriminologijos ir kitose disciplinose, analizę.

2. Išnagrinėti mišrių metodų prieigos kriminologinių tyrimų pavyzdžius, kuriuose analizuojami alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimo, rūkymo sukeltų problemų ir smurto apraiškų atvejai. Išnagrinėti mišrių metodų privalumus ir trūkumus, pritaikytas tyrimo strategijas. Išanalizuoti atliktų kriminologinių tyrimų rezultatų pritaikymo galimybes kuriant prevencines elgesio programas, išnagrinėti tyrėjų nuomones apie kriminologinio tyrimo eigą, metodų integraciją ir gautus rezultatus.

3. Apibendrinti metodų integracijos galimybes kriminologiniuose tyrimuose, mišrių metodų prieigos taikymo pagrįstumą, duomenų rinkimų būdus ir pateikti išvadas, kuriose apibendrinami teorinės ir empirinės darbo dalies rezultatai, iškelto tyrimo tikslo įgyvendinimas.

Tyrimo metodai: Mokslinių šaltinių, nagrinėjančių mišrių metodų prieigos sampratą bei strategijas, privalumus, įgyvendinimo sunkumus ir problematiką, analizė. Kriminologinių tyrimų, publikuotų moksliniuose leidiniuose nuo 2000 metų analizė (žr. priedas), kurios metu nagrinėjama, kokioms temoms analizuoti taikoma mišrių metodų prieiga, kaip ji naudojama tyrime, kokie šio metodo taikymo privalumai ir sunkumai.

Darbo struktūra: Pirmoje darbo dalyje analizuojama mišrių metodų prieigos teorinės perspektyvos, samprata, strategijos, privalumai ir metodų įgyvendinimo sunkumai, prieigos problematika.

² Creswell, J., W. 2014 The Selection of a Research Approach 2018 SAGE Publications 1 – 22.

³ Denzin, Norman K. 1973 The research act: A theoretical introduction to sociological methods New Jersey: Transaction Publishers.

⁴ Molina, Azorin, J. F 2016 Mixed methods research: An opportunity to improve our studies and our research skills European.

⁵ Tashakkori, A., and Teddlie, C. 2010 Mixed Methods in Social and Behavior Research SAGE Publications.

Antroje darbo dalyje nagrinėjami kriminologiniai tyrimai, kuriuose analizuojami alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimo, rūkymo ir smurto apraiškų sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai, pateikiamas probleminės tyrimų analizės apibendrinimas.

Išvados Pateiktos išvados, leidžiančios įvertinti mišriuosius metodus, jų stipriąsias ir silpnąsias puses, naudojamas strategijas ir pritaikymo galimybes kriminologijos moksle.

1. MIŠRIŲ METODŲ PRIEIGOS TEORINĖS PERSPEKTYVOS APŽVALGA

1.1. Mišrių metodų prieigos samprata ir strategijos

Mišrių metodų prieiga yra gana nauja, o aktyviau domėtis ir atlikti tyrimus pasitelkus šią metodiką buvo pradėta XX amžiaus pradžioje (Полухина, Просняков 2017, p. 50). Šios mokslinės srities ištakas galima sieti su 1959 m., kai Campbell ir Fisk⁶ taikė įvairius metodus, skirtus tyrimo dalyvių psichologiniam portretui kurti, nors autoriai atliko kiekybinį tyrimą. Šis mokslininkų darbas paskatino kitus tyrėjus pradėti rinkti duomenis įvairesniais būdais: pradėta vykdyti stebėjimus ir interviu, taip pat tradicines apklausas. Vis daugiau tyrėjų suprato, kad metodai turi šališkumo aspektų ir trūkumų (Creswell 2018), todėl pradėjo labiau domėtis mišrių metodų prieiga. Kiekybinių ir kokybinių duomenų rinkimas neutralizavo kiekvienos formos duomenų trūkumus. Dešimtojo dešimtmečio pradžioje kilo idėja integruoti įvairių tyrimų modelius. Mokslininkai sukūrė strategijas, kaip galima pritaikyti mišrių metodų prieigą tyrime:

- Vieno iš tyrimų (kokybinio ar kiekybinio) duomenys galėtų būti naudojami kito tyrimo rezultatams pagrįsti;
- Vieno tyrimo duomenys galėtų padėti išsamiau ištirti reiškinį pateikiant respondentams kitokio pobūdžio klausimus;
- Vieno tyrimo duomenys gali padėti sukurti geresnius instrumentus kitam (kokybiniam ar kiekybiniam) tyrimui (Creswell, Plano Clark 2011)⁷.
- Vieno iš tyrimų (kokybinio ar kiekybinio) duomenys galėtų būti naudojami kito tyrimo rezultatams pagrįsti;
- Vieno tyrimo duomenys galėtų padėti išsamiau ištirti reiškinį pateikiant respondentams kitokio pobūdžio klausimus;

⁶ Campbell, D. T., and Fiske, D. W. 1959 *Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix* Psychological Bulletin 56(2), 81–105.

⁷ Creswell, J., W., Klassen, A., C., Plano, Clark, V., L. 2011 *Practices for Mixed Methods Research in the Health Sciences* Nebraska: Office of Behavioral and Social Sciences Research (OBSSR).

- Vieno tyrimo duomenys gali padėti sukurti geresnius instrumentus kitam (kokybiniam ar kiekybiniam) tyrimui (Creswell, Plano Clark 2011)⁸.

Mokslininkai pabrėžia, jog reikėtų atskirti dviejų rūšių duomenų rinkimą ir analizę (kokybinio ir kiekybinio tyrimo) ir šių dviejų tyrimo metodų integravimą (Tashakkori, Creswell 2007, p.3). Skirtingų metodų pritaikymas tyrime leidžia mokslininkams palyginti rezultatus ir gauti išsamesnį supratimą apie tiriamą problemą. Kai kurie tyrinėtojai išreiškė poreikį atskirti tyrimus, kuriuose naudojami dviejų tipų duomenys be rimtos integracijos nuo tyrimų, kuriuose integruoti kokybinių ir kiekybinių priėgų rezultatai (Morse, Sandelowski, Teddlie et. al.). Mišrių metodų tyrimuose kiekybinis ar kokybinis požiūris pritaikomas vienu ar keliais iš šių būdų:

- Dviejų rūšių tyrimų klausimai (su kokybiniu ir kiekybiniu požiūriais)
- Dviejų tipų duomenų rinkimo procedūros (pvz., tikslinės grupės ir apklausos)
- Dviejų tipų duomenys (Skaitmeniniai ir tekstiniai)
- Dviejų tipų duomenų analizė (statistinė ir teminė)
- Dviejų rūšių išvados (Creswell 2007, p. 4)

Šiuolaikiniame mokslo pasaulyje dažnai diskutuojama, pagal kokius kriterijus vertėtų atrinkti „geruosius“ mišrių metodų tyrimų pavyzdžius, kaip tyrėjai turėtų formuoti savo komandą, į kokius aspektus turėtų atsižvelgti (Creswell 2018, p. 15). Nors kalbant apie mišrius metodus, galima išskirti daugybę egzistuojančių dizaino variantų, socialinių mokslų srityje dėmesys sutelkiamas į tris pagrindines mišrių metodų strategijas.

- Lygiagreti tyrimo strategija yra mišrių metodų projektavimo forma, kai tyrėjas sujungia kiekybinius ir kokybinius duomenis, kad galėtų pateikti išsamią tyrimo problemos analizę. Tyrėjas paprastai surenka abiejų tyrimų duomenis maždaug tuo pačiu metu ir tada integruoja informaciją, aiškindamas bendrus rezultatus.
- Nuosekli aiškinamoji tyrimo strategija – tokia strategija, kai tyrėjas pirmiausia atlieka kiekybinius tyrimus, analizuoja rezultatus, o norėdamas juos išsamiau paaiškinti, praplėsti, atlieka kokybinius tyrimus. Ši strategija laikoma aiškinamąja,

⁸ Creswell, J., W., Klassen, A., C., Plano, Clark, V., L. 2011 *Practices for Mixed Methods Research in the Health Sciences* Nebraska: Office of Behavioral and Social Sciences Research (OBSSR)

nes kiekybinių duomenų rezultatai aiškinami juos papildant kokybiniais duomenimis.

- Nuosekli žvalgomoji tyrimo strategija – tokia strategija, kai tyrimas pradamas nuo kokybinio etapo, analizuojama surinkta informacija ir gauti duomenys naudojami kiekybinio tyrimo instrumentui sukurti (Creswell 2018, p. 16).

Tyrėjai, taikantys mišrias metodikas, pastaraisiais dešimtmečiais apibūdino ją kaip skirtingus tyrimus integruojantį metodą (Creswell ir Plano Clark 2011). Vykdamt mišrių metodų tyrimą bei derinant kokybinius ir kiekybinius metodus, svarbu suprasti kiekvieno požiūrio pobūdį, galimybes ir ribotumą. Pavyzdžiui, pagrindinės tradicinių kiekybinių tyrimų ypatybės – dėmesys dedukcijai, teorijų (hipotezių) patvirtinimui, paaiškinimui, standartizuotam duomenų rinkimui ir statistinei analizei. Pagrindinės tradicinių kokybinių tyrimų savybės yra indukcinė logika, nuolatinė paieška, stebėjimas, hipotezių (teorijų) plėtojimas ir duomenų rinkimo bei analizės neatsiejamumas (Полухина, Просняков 2017, p. 50). Tačiau ne visais atvejais taikant mišrius metodus, atliekami kokybiniai ir kiekybiniai. Mišriais metodais galima vadinti kiekybinių ir (arba) kokybinių duomenų sujungimą į vieną tyrimą, taip integruojant tyrimų stipriąsias puses ir papildant galutines išvadas. Mokslininkai pabrėžia, kad reikėtų atskirti dviejų rūšių duomenų rinkimą ir analizę (kokybinio ir kiekybinio tyrimo) ir šių dviejų tyrimo metodų integravimą (Tashakkori, Creswell 2007, p. 3). Kai kurie tyrinėtojai išreiškė poreikį atskirti tyrimus, kuriuose naudojami dviejų tipų duomenys be tikrosios integracijos, nuo tyrimų, kuriuose integruoti kokybinių ir kiekybinių prieigų rezultatai (Morse, Sandelowski, Teddlie cit. pg Tashakkori 2007). Tyrimų paieška akademinėse duomenų bazėse padėjo nustatyti, kad yra daugybė socialinių ir sveikatos mokslų tyrimų, kuriuose buvo naudotas mišrių metodų tyrimas, kokybinį ar kiekybinį požiūrį pasitelkiant vienu ar keliais iš šių būdų:

- Dviejų rūšių tyrimų klausimai (su kokybiniu ir kiekybiniu požiūriais);
- Dviejų tipų duomenų rinkimo procedūros (pvz., tikslinės grupės ir apklausos);
- Dviejų tipų duomenys (skaitmeniniai ir tekstiniai);
- Dviejų tipų duomenų analizės (statistinė ir teminė);
- Dviejų rūšių išvados (Tashakkori, Creswell 2007, p. 4).

Kiekybinių metodų šalininkų nuomonės grindžiamos bendraisiais pozityvizmo principais, kai stebėjimai ir objektai savo savybėmis prilyginami fiziniams reiškiniams (Ayer

1959; Maxwell, Delaney 2004; Popper 1959; Schrag 1992). Šioje paradigmoje stebėtojas tradiciškai atsiriboja nuo stebėjimo objekto: kad būtų gauti objektyvūs duomenys, socialiniam tyrėjui reikia daug laiko ir būtina atsižvelgti į kontekstą. Mokslininkai turi išlikti neutralūs ir emociškai neįsitraukti į tyrimo objektą. Moksliniuose šios mokyklos tekstuose naudojamas retorinis neutralumas, beasmeniai sakiniai, pasyvus balso tonas ir techninė terminologija (Tashakkori, Teddlie 1998).

Mišrių metodų tyrimas apima daugiapakopę strategiją, kai atskirai atliekami sistemingai suplanuoti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai (Creswell, Flick cit. pg. Bowen et al. 2017). Kiekybiniai ir kokybiniai tyrimų metodai gali būti naudojami susiejant tikslą (tyrimo klausimus) su procedūromis (tyrimo metodais). Mišrios metodikos naudojimas gali padėti sujungti skirtingus metodus, leidžiančius tyrėjui suprojektuoti tyrimų klausimus atsižvelgiant į jų tyrimo kontekstą ir parametrus (Johnson, Onwuegbuzie 2017, p. 11). Kiekybiniai duomenys pateikia bendrą struktūrą, plotį, tiriamo reiškinio paplitimą, bendras tendencijas, o kokybiniai duomenys atspindi patirtį, gylį, kontekstą (Newby cit. pg. Bowen et al. 2017, p. 11). Kokybinių duomenų išvados taip pat gali padėti kontekstualizuoti ir papildyti, padidinti kiekybinių duomenų pagrįstumą ir kaupti naujas žinias.

Tradicinis požiūris į tyrimų vykdymą yra nepažeidžiant paradigmų (pavyzdžiui, pozityvizmas, fenomenologija, etno metodika), o tyrimai, kurių metu naudojami kiekybiniai ir kokybiniai duomenys, neturėtų būti derinami (pavyzdžiui: Bryman 1988, 1998; Rossman ir Wilson 1985; Sarantakos 2013; Silverman 1993; Smith 1983). Argumentas yra tas, kad kiekviena paradigma yra susijusi su savo prielaidomis. Pavyzdžiui, kiekybinė metodika gali būti siejama su pozityvizmu. Daroma prielaida, kad žmonės yra racionalūs, nėra laisvos valios, o mintys ir požiūriai gali būti realiai išmatuoti (Sarantakos cit. pg. Bowen et. al. 2017, p – 21). Nepaisant to, žmogus retai pateikia išsamų pasakojimą apie savo, nes gali nesugebėti aiškiai ir tiksliai paaiškinti savo poelgių, minčių, jausmų ir ketinimų. Kitas iššūkis - tyrėjas gali daryti išvadas apie tiriamą reiškinį remdamasis vien išgirsta istorija ar matytu vaizdu patirį (Denzin, Lincoln 2017).

Taigi, mišrių metodų prieiga yra ganėtinai nauja sritis, o tarp kiekybinių ir kokybinių prieigų šalininkų dažnai kyla diskusijos dėl metodikos pasirinkimo. Vis daugiau mokslininkų pastebi, kad kiekvienas metodas turi savo šališkumą ir trūkumą, dėl šios priežasties pradeda taikyti mišrių metodų prieigą, siekiant juos neutralizuoti. Egzistuoja

skirtingi mišrių metodų dizainai, tačiau tyrėjai pabrėžia, kad svarbu atskirti kokybinių ir kiekybinių duomenų rinkimą ir analizę nuo metodų integracijos.

1.2. Mišrių metodų tyrimų privalumai ir įgyvendinimo sunkumai

Mišrių metodų tyrimų kritikai diskutuoja, kodėl tyrėjai turėtų domėtis nauja paradigma, o ne susitelkti į tradicines kiekybines ir kokybines metodikas (Creswell et al. 2003). Nepaisant mokslininkų dvejonų, mišrių metodų šalininkai pateikė daugybę pavyzdžių, įrodančių, kad šis dizainas turi pranašumą, kurių ignoruoti negalima. Tyrėjai pabrėžia, kad kelių skirtingų metodų derinimas suteikia mokslininkams galimybę pateikti išsamesnes ir tikslesnes išvadas, kurių negali užtikrinti vien kokybinis ar kiekybinis tyrimas (Campbell et al. 1959). Reikėtų paminėti, kad mokslininkai, analizavę tyrimus, kuriuose buvo naudota mišrių metodų prieiga, pabrėžė jų pranašumą prieš tyrimus, kuriuose pasirinktos tradicinės (kiekybinė arba kokybinė) metodikos (pvz., Johnson et al., 2006⁹; Tashakkori ir Creswell¹⁰ 2007; Bryman 2007¹¹). Šie ir kiti mokslininkai dažnai tvirtina, kad kiekvienas metodas turi tam tikrų jiems būdingų trūkumų, kuriuos mišrūs metodai gali pašalinti (Creswell et al., 2003).

Keletas privalumų, kuriuos nurodo mišrių metodų tyrinėtojai, yra tai, kad į vieną tyrimą integravus skirtingus metodus, galima tiriamą reiškinį analizuoti iš įvairių perspektyvų, o tai gali duoti naudingų rezultatų, kurie padės spręsti su tiriamu reiškiniu susijusias problemas. „Mišrūs metodai ypač vertingi, kai reikia atlikti tyrimus, kurių dalyviai – jauni asmenys. Kokybinė prieiga padeda gauti išsamią kontekstinę informaciją apie tiriamą reiškinį, kurios negalima sužinoti naudojant kiekybinį tyrimą” (Dumbili, 2014, p. 10). Creswell ir Plano Clark (2011, p. 23) teigia, kad „mišrių metodų strategija yra praktiškas pasirinkimas, nes šį metodą pasirinkęs mokslininkas gali laisvai naudoti visus įmanomus metodus siekdamas išspręsti tyrimo problemą. Be to, žmonės linkę spręsti problemas naudodamiesi skaičiais ir žodžiais, derina indukcinį ir dedukcinį mąstymą, naudojami įgūdžiais stebėdami žmones bei fiksuodami elgesį.“

⁹ Johnson, Burke, R. and Onwuegbuzie, A., J. 2006 The Validity Issues in Mixed Research Research In The Schools 13 (1), 48-63.

¹⁰Tashakkori, A., and Creswell J., W. 2007 Editorial: The New Era of Mixed Methods SAGE Publications

¹¹ Bryman, A. 2007 The Research Question in Social Research: What is its Role? Int. J. Social Research Methodology 10 (1), 5-20.

Jick (1979) teigimu, mišrūs metodai padidina tyrimo rezultatų patikimumą, nes išvados gaunamos iš skirtingų šaltinių bei metodų. Ši tyrimo metodika kompensuoja kokybinio ir kiekybinio tyrimo trūkumus, o išvadų apibendrinimas tampa mažiau problematiškas (Creswell ir Plano Clark 2011). Šis teiginys patvirtina Tashakkori ir Creswell (2007) argumentą, kad, atsižvelgiant į visapusišką integruotą perspektyvą, pagrindinis tikslas yra ištirti tyrimų duomenis, surinktus naudojant skirtingus metodus, o vėliau padaryti išvadas, kurios remiasi ne vien kiekybinės ar kokybinės prieigos tyrimų rezultatais. Be to, šie mokslininkai apibūdino tris pagrindinius mišrių metodų tyrimų privalumus teigdami, kad „mišrių metodų tyrimai gali atsakyti į tyrimo klausimus, į kuriuos kiti metodai atsakyti negali; sudaro tyrėjams galimybę pateikti patikimesnes išvadas ir suteikia sąlygas pateikti didesnę skirtingų nuomonių įvairovę“ (Tashakkori ir Creswell, 2007).

Galima teigti, kad dauguma mišrių metodų prieigos šalininkų pabrėžia, jog ši metodika padeda tyrėjui gauti patikimesnes išvadas, remiantis skirtingais šaltiniais. Tiriamą reiškinį galima analizuoti iš skirtingų perspektyvų, o tokia galimybė suteikia naudingų rezultatų, kurie gali padėti spręsti su tiriamu reiškiniu susijusias problemas.

1.3. Mišrių metodų prieigos problematika

Tam, kad mišrūs metodai būtų plačiau naudojami ir mokslininkai galėtų analizuoti savo kolegų atliktus tyrimus, svarbus aspektas yra mišrių metodų tyrimų publikavimas akademinuose žurnaluose. Brannen (2005, p. 26) pažymi, kad akademiniai žurnalai rengiami pagal skirtingas disciplinas ir juose pristatomi tik tam tikrų rūšių tyrimai. Kai kurie tyrėjai, naudojantys mišrų metodą, dėl šių priežasčių turi atskirai pateikti savo kokybinius ir kiekybinius duomenis. Tyrėjai, pateikdami įrodymus, pagrįstus tiek kokybiniais, tiek kiekybiniais metodais, straipsniuose pristato tik vieno tyrimo rezultatus, nors jų tyrimo išvados būna paremtos abiejų tyrimų duomenimis.

Tyrimai, kuriuose naudojami mišrūs metodai, gali susidurti su problemomis dėl jų publikavimo, nes įvairių disciplinų srityse dominuoja skirtingi požiūriai į paradigmas. Kai kuriuose žurnaluose aiškiai atmetami tam tikri metodai, o kituose – metodinės nuostatos. Daugeliu atžvilgių sprendimus dėl to, kur pateikti mišrių metodų mokslinius

tyrimus, lemia disciplinų ir pačių specifinių publikacijų priėmimo lygis. Stange, Crabtree ir Miller (2006, p. 29) atkreipia dėmesį į šeimos medicinos moksle padarytą pažangą publikuojant mišrių metodų tyrimus. Nepaisant to, mokslininkai daro išvadą, kad didelės pažangos, susijusios su mišrių metodų tyrimų vykdymu ir leidyba, nebuvo pasiekta. Šių mokslininkų nuomone, pagrindinė problema yra ta, kad mišrių metodų tyrimų rezultatai dažnai yra publikuojami atskirai skirtinguose moksliniuose leidiniuose ir pasiekia ribotą auditoriją. Taigi, skirtingos mokslo sritys sužino tik dalį tyrimo, kuris dažniausiai primena pasakojimą, o ne rimtą mokslinį darbą. Stange, Crabtree ir Miller siūlo penkis šios problemos sprendimo būdus:

1. Spausdinant kiekybinius ir kokybinius straipsnius atskiruose žurnaluose, aiškiai pateikti nuorodas į kitus straipsnius.
2. Tame pat žurnale paskelbti lygiagrečius arba nuoseklius kiekybinius ir kokybinius straipsnius.
3. Publikuoti integruotą straipsnį, kuriame būtų aprašomi metodai ir išvados, pateikiama išsami viso tyrimo informacija.
4. Publikuoti atskirus kokybinius ir kiekybinius tyrimus, o kartu – dar vieną straipsnį, kuriame pateikiamos bendrosios dviejų metodų analizės.
5. Sukurti internetinį tinklalapį, kuriame galėtų vyktų diskusijos tarp tokio pobūdžio tyrimais besidominčių asmenų. Tokiu būdu būtų skatinamas tarpdalykinių bendruomenių ryšių kūrimas (Stange, Crabtree ir Miller 2006, p. 29).

XXa. Viduryje vyko intensyvios diskusijos tarp mokslininkų iš socialinių mokslų srities, kurie pasisakė už mišrių metodų pritaikymą tyrimuose. Vis daugiau dėmesio buvo skiriama skirtingų metodų derinimui ir ieškoma geriausių būdų juos integruoti. Šių laikų mokslininkams pavyko tai sėkmingai įgyvendinti. Tą galima matyti iš leidinių, skirtų mišrių metodų tyrimų temai nagrinėti. Pradėti leisti žurnalai (Pvz., „*Journal of mixed method research*“), knygos, tyrimai, skirti mišrių metodų kūrimui, įgyvendinimui ir analizei. Vis daugiau mokslininkų pritaiko mišrių metodų prieigą atlikdami tyrimus, aktualius kriminologijos srityje. Mišrių metodų prieiga pasirenkama tiriant reiškinius, susijusius su nusikalstamu elgesiu, jo pasekmėmis, visuomenės reakcija į deviaciją. Pasitelkus mišrius metodus, Jungtinėje Karalystėje, Danijoje, Vokietijoje, Italijoje, Norvegijoje, JAV,

Australijoje atliekami kriminologiniai tyrimai, kuriuose tiriamos problemos, susijusios su alkoholio vartojimu (pvz., MacNeela ir Bredin 2011; Measham ir Østergaard 2009; Østergaard 2009; Järvinen and Østergaard 2009; Beccaria and Sande 2003, cit. pg. Dumbilli, p. 9).

Daugėja mišrių metodų prieigos tyrimų, kuriuose tiriamos smurto apraiškos. Mokslininkai, tyrinėjantys šią problemą, teigia, jog norint iširti šį reiškinį, reikia kuo daugiau skirtingų požiūrio taškų, o vieno metodo pritaikymas tyrime yra didelė kliūtis suprasti su smurto reiškinio susijusias problemas. Temų, susijusių su smurtu yra daug: užpuolimai, žmogžudystės, apiplėšimai, partnerio smurtas, prievarta prieš vaikus. Smurtas yra rimta problema, dėl šios priežasties mokslininkai, tyrinėjantys šį reiškinį, turėtų naudotis visomis metodinėmis priemonėmis, kad gautų duomenis, kurie galėtų būti pritaikomi kuriant tokio elgesio kontrolės formas (Druckman 2005). Kuriamos įvairios intervencinės programos, skirtos problemų, susijusių su smurto apraiškomis, mažinimui. Tam, kad jos būtų veiksmingesnės, atliekant kriminologinius tyrimus vertėtų pritaikyti mišrių metodų prieigą. Kiekybinių tyrimų duomenys suteiktų žinių, kaip pavyko įgyvendinti programų tikslus, o kokybinių tyrimų rezultatai atskleistų, kaip dalyvavimas tokio pobūdžio programoje pakeitė jos dalyvius, į ką būtų galima atsižvelgti jas tobulinant (Thaler 2012, p.7). Daugėja tyrimų, analizuojančių smurto šeimoje apraiškas, nes ši visuomenės problema tampa vis opesnė, todėl kyla diskusijos, kaip būtų galima mažinti smurtą šeimoje. Vis daugiau mokslininkų tyrimuose pradėjo taikyti mišrių metodų prieigą atsižvelgdami į skirtingas tyrimo išvadas bei pagrįstumo problemas.

Mišrūs metodai naudingi tiriant ne tik smurto šeimoje bei tarp intymių partnerių atvejus, o ir kitokio pobūdžio smurtinius nusikaltimus. Brezina, Tekinas ir Topalli (2009) tirdami JAV paauglių smurtinius nusikaltimus gatvėse¹² pasirinko mišrių metodų tyrimą argumentuodami, kad tai leidžia tyrėjams suderinti mokslinį objektyvumą, kurį suteikia kiekybiniai metodai, o atlikti interviu su pažeidėjais kokybinio tyrimo metu leidžia suprasti reiškinio kontekstą.

Taigi, nors mišrių metodų prieiga moksliniuose tyrimuose pritaikoma vis dažniau, tokio pobūdžio tyrimai susiduria su publikavimo problemomis. Mokslininkai, norėdami publikuoti tyrimus, kuriuose pritaikyta mišrių metodų prieiga, susiduria su sunkumais, nes skirtinguose moksliniuose leidiniuose pristatomi tik kokybinės ar kiekybinės prieigos tyrimai.

¹² Brezina, T., Tekin, E., Topalli, V. 2009. „Might Not Be a Tomorrow“: A Multimethods Approach to Anticipated Early Death and Youth Crime Criminology 47(4) 1091-1129.

Dėl šios priežasties didelė dalis akademinės bendruomenės narių praranda galimybę susipažinti su reikšmingais mišrių metodų prieigos tyrimais, jų tikslais ir išvadomis. Nepaisant to, mišrių metodų tyrimo prieiga gali būti sėkmingai taikoma atliekant kriminologinius tyrimus ir tiriant šiam mokslui būdingus reiškinius. Analizuojant visuomenei aktualias problemas, jas reikia išsamiai ištirti, o tą galima atlikti pasitelkus mišrių metodų prieigą. Tą galima matyti iš šiame skyriuje pateiktų pavyzdžių.

2. Mišrių metodų prieigos galimybių taikymo analizė kriminologiniuose tyrimuose

Šiame darbe analizuojami kriminologiniai tyrimai, kuriuose mokslininkai tirdami kriminologinius reiškinius, pritaikė mišrių metodų prieigą. Buvo ieškomi kriminologiniai tyrimai, kuriuose analizuojamos kriminologinės temos ir kurie atlikti nuo 2000 metų, o vėliau iš jų išrinkti tie, kuriuose naudojama mišrių metodų prieiga. Iš visų tyrimų buvo atrinkti kriminologiniai, kuriuose tiriami tabako, alkoholio, narkotinių medžiagų vartojimo ir smurto reiškiniai, asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų integracija visuomenėje. Straipsnių autoriai nurodė, jog tyrimui atlikti buvo naudojama mišrių tyrimų metodika. Atrinkti kriminologiniai tyrimai, kurie parodo problemų, kuriuos nagrinėja kriminologijos mokslas, mastą bei kaip jas galima tirti pasirinkus mišrių metodų strategiją. Tyrimų analizei buvo naudojama MAXQDA programa, kuri padėjo apdoroti kriminologinių tyrimų duomenis.

Pasirinkti tyrimai, kuriuose kalbama skirtingomis kriminologinėmis temomis. Tyrimo metu buvo analizuojamos mišrių tyrimo metodų strategijos, jų pasirinkimo motyvai, privalumai ir trūkumai.

1. Nagrinėjami kriminologinių tyrimų rezultatai ir mišrių tyrimo metodų stipriosios bei silpnosios pusės, jų pasirinkimo motyvai
2. Analizuojamas kokybinių ir kiekybinių tyrimų laikas – kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai atliekami vienodu ar skirtingu metu, kokių tikslų taip yra daroma bei kokia yra to reikšmė galutiniam tyrimo rezultatui.
3. Analizuojamos atrinktų temų aktualumas ir atliktų kriminologinių tyrimų rezultatų panaudojimo galimybės kuriant įstatymus ar programas, gydančias asmenis, priklausančius nuo psichiką veikiančių medžiagų, taip pat prevencines programas,

skirtas jaunimui, smurto prieš moteris mažinimui, asmenų, išėjusių iš įkalinimo įstaigų integracijai.

4. Analizuojama, kokiais būdais buvo renkami duomenys kiekybinių ir kokybinių tyrimų metu, kaip tai turėjo įtakos tyrimo eigai, dalyvių skaičiui, galutiniams rezultatams. Pateikiamos įžvalgos, kaip būtų galima tobulinti duomenų rinkimo būdus, į ką vertėtų atkreipti dėmesį.

2.1. Alkoholio vartojimo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai

Išanalizavus kriminologinius tyrimus, paaiškėjo, jog tyrimuose naudojamos skirtingos mišrių metodų prieigos taikymo strategijos, o daugiausia tyrimų atlikta tiriant alkoholio vartojimo problemas. Toliau pristatomi išanalizuoti kriminologiniai tyrimai, kuriose tiriamos su alkoholio vartojimu susijusios problemos, aprašomos jų strategijos, tikslai, rezultatai ir metodų integracinės bei gautų rezultatų panaudojimo galimybės kriminologijos moksle.

Mokslininkų I. Newman, D. Shell ir Q. Ming atliktame kriminologiniame tyrime analizuojamas paauglių alkoholio vartojimas pasitelkus mišrių metodų tyrimą.¹³ Tyrimas publikuotas 2006 metais, jį atliko Nebraskos valstijos Linkolno universiteto mokslininkai. Šio tyrimo tikslas - ištirti vartojančių ir alkoholinių gėrimų nevartojančių jaunuolių požiūrį į sveiguosius gėrimus ir išsiaiškinti, ko tikisi jauni žmonės vartodami alkoholį, kaip jie vertina aplinkos įtaką alkoholio vartojimui ir ar jie jaučiasi pajėgūs atsispirti spaudimui vartoti sveiguosius gėrimus. Tyrimo autoriai pabrėžė, kad kokybinio tyrimo duomenys buvo naudojami kurti klausimyną, kuris buvo panaudotas kiekybinio tyrimo metu. Klausimynas buvo naudojamas apklausti dideles paauglių grupes. Šis teiginys patvirtina, kad buvo naudojama nuosekli žvalgomoji mišrių metodų prieigos strategija, kurios metu iš pradžių atliekamas kokybinis tyrimas, o jo duomenys naudojami kurti kiekybinio tyrimo instrumentus (Creswell 2018, p. 16).

Tyrimą atlikę mokslininkai konstatavo, jog kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai yra labai reikšmingi tiriant tokius reiškinius, kaip alkoholio vartojimas, kadangi gautų rezultatų pagrindu gali būti kuriamos programos, skirtos mažinti problemas, susijusias su alkoholio

¹³ Newman, I., Shell, D., Ming, Q. et al. 2006 Adolescent Alcohol Use: Mixed Methods Research Approach Lincoln University Psychology Papers and Publications 21 – 28.

vartojimu. Prieš kuriant tokias programas, pasirinkta socialinė grupė - šiuo atveju paaugliai, ir reiškinys - alkoholio vartojimas, turi būti gerai išanalizuoti. Kriminologinį tyrimą atlikę mokslininkai teigė, jog programų, mažinančių alkoholio vartojimą, kūrimas, jų testavimas yra didelis darbas, reikalaujantis daugybės tyrimų, kuriuos atliekant būtų efektyvu naudoti mišrių ty, toks metodas reikalauja didelio įdirbio, tačiau jis labai naudingas kuriant ilgalaikes, efektyvias programas, skirtas alkoholio prevencijai. Norint efektyvių rezultatų, sprendžiant problemas, susijusias su alkoholio vartojimu tarp paauglių, reikia atlikti išsamius tyrimus, tam, kad būtų suprasta ir išsamiai ištirta problema.

S. Nathan, P. Rawstorne, A. Hayen ir kitų mokslininkų kriminologinio tyrimo tikslai buvo publikuoti 2015 metais Australijoje viename medicinos žurnale.¹⁴ Mokslininkai planuoja atlikti 10 metų trukmės kriminologinį tyrimą, kurio metu tirs gyvenimo valdymo programų vaidmenį jaunų asmenų, turinčių problemų su alkoholio vartojimu gyvenime.¹⁵ Šiame tyrime bus panaudota lygiagreči tyrimo strategija. Pasirinkę šią tyrimo strategiją, mokslininkai vienu metu atlieka kokybinius ir kiekybinius tyrimus. Vėliau gauti rezultatai yra sujungiami tam, kad būtų galima gauti išsamesnį supratimą apie tiriamą reiškinį.

Šio tyrimo metu bus analizuojami administraciniai baudžiamosios justicijos duomenys, asmenų ligos istorijos, atliekama kiekybinė apklausa ir kokybiniai – giluminiai interviu su atrinktais asmenimis. Mokslininkų, planuojančių atlikti šį tyrimą teigimu, asmenų, kurie vartoja alkoholį ir narkotines medžiagas, sveikata yra prastesnė, tokiems žmonės yra siūlomos gydymo programos, tačiau mažai informacijos apie šių programų efektyvumą. Bus tiriama paauglių gyvenimo valdymo programa,¹⁶ kurios tikslas padėti jauniems asmenims (12-24 amžiaus jaunuoliams) integruotis visuomenėje, teikti psichologinę pagalbą, užimtumą, apgyvendinimo galimybes. Tyrimo tikslas - pasižiūrėti, kaip keičiasi asmenų socialinis gyvenimas, sveikatos būklė ir nusikaltimų dažnis baigus šią programą po metų, o vėliau - po dešimties metų. Į tyrimą įtraukti asmenys, kurie programoje dalyvavo 30 dienų, mažiau nei 30 ir tie, kurie buvo įtraukti į dalyvių sąrašą, tačiau programoje nedalyvavo. Tyrimo duomenys padės nustatyti programų, kurioms skiriama daug lėšų, efektyvumą ir tobulintinus aspektus.

¹⁴ The BMJ: leading general medical journal 2015.

¹⁵ Nathan, S., Rawstorne, P., Hayen, A. et al. 2015 *Examining the pathways for young people with drug and alcohol dependence: a mixed-method design to examine the role of a treatment programme* The BMJ: leading general medical journal.

¹⁶ Leon G. *The therapeutic community: theory, model, and method*. New York: Springer Publishing Company, 2000, 104 – 128.

Tyrimų autoriai teigia, jog toks kiekybinio ir kokybinio tyrimo sujungimas yra novatoriškas tyrimo būdas, gauti rezultatai bus panaudoti visuomenės sveikatos ir kriminologijos mokslo srityse, kuriuose analizuojami klausimai, susiję su pažeidžiamais ir psichiką veikiančias medžiagas vartojančiais jaunuoliais. Tai padės kurti ir tobulinti esamas strategijas, gydymo programas, skirtas mažinti alkoholio vartojimą tarp jaunų asmenų.

Sociologų D. Castro, F. González, K. Coe kriminologinis tyrimas,¹⁷ kuriame tiriamos problemos, susijusios su alkoholio vartojimu, buvo atliktas keliuose Meksikos ir Amerikos pasienio kaimo gyvenvietėse. Mokslininkai pasirinko mišrių metodų prieigą tam, kad galėtų apibūdinti, kokią įtaką tradicijos turi alkoholio vartojimo paplitimui tarp jaunų besilaukiančių moterų Meksikoje ir Amerikoje. Mokslininkai iškėlė hipotezę, jog tarp tiriamų kaimo bendruomenės moterų, tradicijų besilaikančios moterys labiau rūpinsis savo sveikata nėštumo metu ir susilaikys nuo alkoholio vartojimo.

Duomenys buvo rinkti iš kaimo bendruomenių, esančių netoli JAV ir Meksikos sienos. Buvo atlikti giluminiai interviu, kurių metu siekiama ištirti moterų požiūrį į šeimą ir tradicijas, motinos vaidmenį, jo supratimą visuomenėje, gyvenimo būdą kaime, su nėštumu susijusį požiūrį ir elgesį.

Mokslininkų, atlikusių tyrimą teigimu, kuo didesnis kokybinio ir kiekybinio tyrimo lygiagretumas, tuo lengviau integruotai palyginti ir sugretinti abiejų tyrimų rezultatus. Pasirinkta lygiagreti tyrimo strategija tam, kad būtų galima išsamiau suprasti sudėtingus kultūrinius kontekstus ir jų poveikį tiriamiems reiškiniams - šiuo atveju, alkoholio vartojimo paplitimui tarp moterų. Pasak mokslininkų, šis tyrimas iliustruoja mišrių metodų panaudojimo perspektyvumą, norint ištirti sudėtingesnio kultūrinio konstrukto, pavyzdžiui, tradicionalizmo supratimą. Mokslininkai pabrėžė ir tai, jog iki šio tyrimo mišrių metodų tyrimuose paprastai buvo naudojami kokybiniai ir kiekybiniai metodai paeiliui, pavyzdžiui, pradiniam etape surenkant fokusuotų grupių duomenis, o vėliau atliekant apklausą kiekybiniame tyrime (Creswell 1994; Tashakkori ir Teddle 2003). Nedaug tyrimų efektyviai sujungė abu metodus į vienalaikį ir integruotą projektą ir su tuo susijusių duomenų analizės planą (Dreher 1994; Hanson, Creswell, Clark, Petska ir Creswell 2005, cit.pg. Castro, Gonzalez, Coe, 2011). Atsižvelgiant į kiekybinio ir kokybinio požiūrio parnašumus, tyrėjų nuomone, būtų naudinga sukurti integruotą metodiką tuo pačiu metu naudojant abu metodus.

¹⁷ Castro, D., González, F., Coe, K., 2011 *Traditions and Alcohol Use: A Mixed-Methods Analysis* US National Library of Medicine National Institutes of Health 33(5-6), 22 – 45.

J. Scheffels, I. Synnove, E. Storvoll kriminologinio tyrimo tikslas buvo nustatyti, koks tėvų požiūris į alkoholio vartojimą esant šalia vaikams.¹⁸ Tyrimas atliktas Norvegijoje, 2016 metais. Kiekybinio tyrimo daliai buvo naudojama internetinė apklausa, o kokybiniame tyrime - tikslinės grupės interviu. Rezultatai buvo palyginti ir apibendrinti. Duomenys gauti iš internetinės apklausos, kurioje dalyvavo 18-69 metų asmenys, taip pat tikslinės grupės interviu, kuriuose dalyvavo 15-16 metų paaugliai ir paauglių tėvai. Tėvų ir vaikų grupės buvo apklaustos atskirai.

Lygiagreti mišrių metodų prieigos strategija padėjo tyrėjams kokybiniais ir kiekybiniais tyrimo duomenimis pateikti tikslesnius rezultatus, kurie atskleidė, kad tyrime dalyvavę asmenys nevertino neigiamai saikingo alkoholio vartojimo šalia esant vaikams, tačiau į alkoholio vartojimą požiūris pasikeičia, jeigu pradeda dažnai gerti šalia vaikų arba matosi aiškūs apsvaigimo požymiai. Toks tėvų elgesys vertinamas neigiamai. Kokybinis tyrimas parodė, jog nuosaikumo apibrėžimas skiriasi ir tai, kaip žmogus jį suvokia, sunku išsiaiškinti atlikus vien kiekybinius tyrimus. Interviu metu dalyviai apibrėžė, jog priimtina, ar ne vartoti alkoholį priklauso ir nuo tam tikro konteksto: progos atmosferos. Požiūris į alkoholio vartojimą esant vaikams vertinamas neigiamai, jeigu akivaizdžiai matomi apsvaigimo požymiai.

A. C. Bryant, A. McDermott, R., J. Zapata ir kitų mokslininkų atliktas kriminologinis tyrimas¹⁹, kuris 2006 metais buvo paskelbtas moksliniame žurnale „American Journal of Health Education“. Šio kriminologinio tyrimo tikslas – nustatyti jaunimo ir suaugusiųjų suvokimą apie veiksnius, darančius įtaką jaunimo alkoholio vartojimo pradžiai.

Kriminologiniame tyrime taip pat tiriama alkoholio prieinamumas, strategijos, kaip atgrasyti jaunimą nuo alkoholinių gėrimų, ir kokia tėvų įtaka ir vaidmuo alkoholio vartojimo mažinime. Buvo naudojamas kokybinių (tikslinė grupė ir individualus interviu) ir kiekybinių (apklausa raštu) tyrimo metodų derinys. Rezultatai parodė, jog tėvai ir kiti suaugusieji daro įtaką jaunimo sprendimams dėl alkoholio vartojimo prevencijai, apima pozityvaus elgesio modeliavimą. Bendravimas su tėvais daro didelę įtaką, jeigu tėvai neskatina savo vaiką vartoti alkoholinių gėrimų. Dauguma jaunimo ir suaugusieji pasisakė, kad nepilnamečiams gauti alkoholio yra lengva iš savo ar draugų tėvų. Kriminologinis tyrimas atskleidė, jog nedaug tėvų

¹⁸ Scheffels, J., Synnove I., Storvoll, E., 2016 *Everything in moderation? A mixed methods study on perceptions of parents' drinking in the presence of children*, 551 – 566.

¹⁹ Bryant, Carol, A., McDermott, R., J. Zapata, B., L. et. Al *Using Mixed Methods to Examine Parental Influence on Youth Alcohol Use* American Journal of Health Education 37 (6), 322 – 336.

su kitais tėvais buvo kalbėję apie alkoholio vartojimą tarp vaikų. Tyrimais parodė, kad tėvams sunku kalbėti alkoholio prevencijos klausimais su vaikais, kadangi jie neturi pakankamai žinių ir reikalingų prevencijos įgūdžių, kuriuos reikia tobulinti šviečiant tėvus.

Pirmame šio kriminologinio tyrimo etape buvo atliekamas kokybinis tyrimas su jaunimo ir gavus rezultatus, buvo galima susidaryti išsamų supratimą apie veiksnius, darančius įtaką jaunimo alkoholio vartojimui, kurie vėliau buvo naudojami rengiant apklausą apie tai, kas skatina paauglius pradėti vartoti alkoholinius gėrimus. Antrame tyrimo etape atlikti kokybiniai tyrimai su tėvais, kurių metu buvo tiriama, kaip jie suvokia savo vaidmenį užkertant kelią savo vaikams vartoti alkoholinius gėrimus. Kiekybinės apklausos su tėvais rezultatai pateikė tėvų požiūrio ir elgesio, kuris buvo išaiškintas atliekant kokybinius tyrimus, paplitimą. Šiame tyrime panaudota nuosekli žvalgomoji tyrimo strategija, kuomet kokybinių tyrimų rezultatai panaudojami kiekybinio tyrimo instrumentui kurti (Creswell 2018, p.16).

Rezultatai patvirtino, kad jaunimo suvokimas apie alkoholio vartojimą kyla iš bendravimo su suaugusiaisiais, bendraamžių, vyresnių brolių, seserų ir žiniasklaidos. Dauguma tėvų išsakė susirūpinimą dėl vaikų alkoholio vartojimo jauname amžiuje, nors kartais nebuvo aišku, ar jie gali tiksliai įvertinti išgeriamo alkoholio kiekį, ar jie patys tiki, kad jų vaikai vartoja alkoholį. Šio kriminologinio tyrimo autorių teigimu, svarbu, kad paauglių tėvai būtų pakankamai informuoti apie paauglių alkoholio vartojimą, suprastų šio reiškinių mastą ir reikšmingumą.

Šio kriminologinio tyrimo autoriai tyrimo išvadose teigia, jog mišrių tyrimų metodas suteikė daug privalumų. Tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų apklausos priemonės apėmė daugiapakopį vystymąsi, buvo pasitelktos ekspertų apžvalgos bei kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai. Buvo nustatyti galimi svarbūs socialiniai ir demografiniai kintamieji, apklausos administravimas buvo vykdomas taip, kad respondentų šališkumas būtų kuo mažesnis.

J. Østergaard tyrimas,²⁰ atliktas Norvegijoje, kurio tikslas – padidinti žinias apie alkoholio vartojimą, gėrimo įpročius ir alkoholio keliamas problemas. Buvo atlikti keturių aspektų tyrimai: išilginiai tyrimai ir gėrimo įpročių pasekmės, pasaulietinės alkoholio tendencijos, gėrimo kultūros santykis tarp licencijuotų patalpų ir smurto paplitimo.

²⁰ Østergaard, J. 2011 *The narratives behind the numbers: An approach to mixed methods research within the alcohol research field* Versita 28 (5 - 6), 453 – 469.

Tyrimo dalyviai (dalyvavo 2800 asmenys buvo stebimi nuo paauglystės vidurio iki jų vėlyvųjų dvidešimtųjų metų). Jiems buvo pateikiami klausimynai. Jie buvo apklausiami skirtingais savo gyvenimo metais: 1992m., 1994m., 1999m., ir 2005 metais. Dalyviai taip pat davė sutikimą būti sujungtais su tam tikrais registrais, kuriose yra informacija apie švietimą, darbą, pajamas, socialinę informaciją ir gerovės išmokas. Taip pat buvo gauta prieiga prie Norvegijos nusikaltimų statistikos.

Tyrėjai sukūrė kokybinę duomenų bazę su 120 pusiau struktūruotų interviu, kurie buvo surinkti įvairių susibūrimų metu, įvairiose Norvegijos vietose. Interviu truko nuo 90 iki 150 minučių. Tokių interviu metu buvo atskleista, kaip kinta vakarėlių dalyvių elgesys apsvaigus nuo alkoholio. Iš pavyzdžio galima matyti, jog kiekybinis ir kokybinis tyrimai atliekami atskirai, o vėliau palyginami gauti duomenys tam, kad būtų išsamiau išanalizuoti tiriami reiškiniai ir tyrimo problema būtų kiek įmanoma labiau iširta bei suprasta. Šį tyrimą planuojama vykdyti pasitelkus lygiagrečiąją tyrimo strategiją, kuomet kokybinio ir kiekybinio tyrimo duomenys yra sujungiami siekiant palyginti ir gautą išsamesnį supratimą apie problemą.

2010 metais Rusijos mieste – Novosibirske, sociologai Natalia Bobrova, Robert West, Darya Malyutina ir kt. atlikto tyrimą,²¹ kurio tikslas - iširti alkoholio vartojimo skirtumus ir priežastis tarp vyrų ir moterų. Pasirinktas mišrių metodų tyrimas, remiantis sveikatos, alkoholio ir psichosocialinių veiksnių Rytų Europoje kohortos tyrimu. Pasirinkta nuosekli aiškinamoji tyrimo strategija – surinkti kiekybiniai duomenys, o vėliau iš tyrimo dalyvių atrinkti asmenys, kokybiniam interviu tam, kad rezultatai būtų tikslesni ir išsamesni. Kiekybiniame tyrime dalyvavo 4268 vyrai ir 5094 moterys nuo 45 iki 69 metų. Vėliau, kokybiniame tyrime iš šių asmenų dalyvavo 20 vyrų ir 24 moterys.

Norėdami apibūdinti alkoholio vartojimo įpročius, įskaitant probleminį alkoholio vartojimą, anketoje buvo klausiama apie alkoholio kiekį vietiniuose alaus, vyno ar spirito vienetuose ir kiek kartų jis buvo suvartotas per pastaruosius 12 mėnesių. Buvo panaudotas CAGE klausimynas (Ewing 1984); taip pat įtraukti 8 klausimai apie alkoholio sukeltas problemas įvairiose gyvenimo srityse.

Kokybinio tyrimo metu interviu buvo surengti keletą kartų nuo 2006m. gegužės iki 2007 m. lapkričio mėnesio. Interviu truko 50-90 minučių ir buvo filmuojami gavus dalyvių sutikimą.

²¹ Bobrova, N., West R., Malyutina, D. et al. 2010 *Gender Differences in Drinking Practices in Middle Aged and Older Russians* Alcohol and Alcoholism (6) 573–580.

Respondentų buvo klausama apie vyrų ir moterų gėrimo įpročius, skirtumus tarp lyčių ir kokios yra to priežastys. Respondentų buvo paprašyta apibūdinti priešingos lyties giminaičių ir bendraamžių gėrimo įpročius. Interviu metu buvo tiriamos tradicinės vertybės, socialiniai kontekstai ir socialiniai lyčių vaidmenys.

Kiekybinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad alkoholio vartojimo įpročiai tarp vyrų ir moterų labai skiriasi. Moterys alkoholį vartoja rečiau ir mažesniais kiekiais, 19% vyrų, palyginti su 1% moterų buvo klasifikuojami kaip alkoholinių gėrimų vartotojai. Tyrėjai pažymėjo, jog šie skirtumai nebuvo paaiškinti socialiniais ir ekonominiais veiksniais. Kokybiniai tyrimai parodė, kad lyčių vaidmenys ir tradicinė moterų bei vyrų alkoholio vartojimo kultūra buvo pagrindinės priežastys, kodėl moterys vartoja mažiau alkoholio. Visuomenėje priimta, kad moterys mažiau vartoja alkoholio, savo laisvalaikį dažniausiai praleidžia tvarkydamos buitines reikalus, didelė dalis namų ūkio atsakomybės tenka joms, o vyrai laisvo laiko turi daugiau ir dalį jo praleidžia vartodami alkoholinius gėrimus. Rusijos kultūroje vartojančio alkoholį vyras yra kur kas labiau toleruojamas nei moteris, o tokios normos ateina iš tradicinės kultūros. Tokių reikšmingų rezultatų nebūtų galima užfiksuoti atliekant vien kiekybinius tyrimus, kurie suteikė galimybę ištirti alkoholio vartojimo dažnumą, gėrimo įpročius tarp vyrų ir moterų. Kokybinio tyrimo rezultatai leido mokslininkams matyti šio reiškinio priežastis. Tam, kad situacija pasikeistų, anot mokslininkų, reikia daug pastangų ir nemažai išteklių, tačiau išlaidos bus atlygintos, nes pokyčiai teigiamai veiks žmonių sveikatą ir ekonomiką.

Mokslininkų Morten Hesse, Sébastien Tutenges, Sanna Schlieve ir kt. 2007 metų Bulgarijos Saulėtojo kranto paplūdimyje buvo atliktas tyrimas,²² kurio tikslas - ištirti organizuojamų vakarėlių veiklas, susijusias su jaunų turistų alkoholio vartojimu ir skirtumus tarp asmenų, pasirenkančių kelionės paketą su vakarėlių renginiais ir be jų. Buvo atlikti etnografiniai stebėjimai ir skerspjuvio apklausa Bulgarijos Saulėtojo kranto paplūdimyje.

Tyrimo metu atlikti etnografiniai lauko darbai nuo 2007 m. birželio 19 d. iki rugpjūčio 12 d. Šiuo laikotarpiu vyko sistemingi stebėjimai dieną ir naktį baruose, diskotekose, viešbučiuose, paplūdimyje ir kitose vietose, kur lankėsi Danijos turistai. Stebėjimai vyko atvirai užrašant duomenis prie baro stalo. Antrame tyrimo etape – kokybinio tyrimo metu vyko pusiau struktūruotos apklausos su Danijos turistais ir gidais. Vienu metu buvo apklausta nuo 1

²² Morten, H., Tutenges, S., Schlieve, S. 2007 *Party package travel: alcohol use and related problems in a holiday resort: a mixed methods study* BMC Public Health 8 (351) 1 – 23.

iki 6 asmenų. Iš viso buvo įrašyti 27 interviu su 63 žmonėmis, tarp jų 9 buvo gidai. Tyrimo metu buvo apžiūrėti kelionių agentūrų tinklalapiai ir sistemingai įvertintos sveikatos problemos pasirenkant paplūdimį.

Skerspjūvio tyrimas buvo atliktas Burgoso oro uoste, kadangi juo naudojasi daugiausiai atvykstančių turistų. Tyrėjai pateikė anketas jauniems (16-30 metų) asmenims, kurie laukė registracijos grįžimui į Daniją. Anketos buvo trumpos, jų tikslas - surinkti pagrindinius duomenis apie asmenų demografinius rodiklius ir narkotinių medžiagų vartojimą Danijoje ir per atostogas. Anketoje buvo klausimai apie išitraukimą į muštynes kelionės metu, problemas ir nelaimingus atsitikimus dėl psichiką veikiančių medžiagų. Taip pat klausimai apie seksualinių partnerių skaičių, medicininės pagalbos ieškojimu. Šiame tyrime panaudota mišrių metodų prieigos lygiagreti tyrimo strategija, kadangi buvo atliekami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai vienu metu, o surinkti duomenys palyginti, kad būtų gautas išsamesnis supratimas apie tiriamą reiškinį.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad jauni žmonės, kurie buvo įsigiję kelionių paketą su galimybe dalyvauti vakarėliuose, gerdavo išgerdavo 12 ar daugiau alkoholio vienetų per dieną. Kokybiniai interviu parodė, jog tokie jaunuoliai labiau linkę į muštynes, tačiau jiems nėra būdinga kreiptis pagalbos į gydytojus.

Tyrėjai G. Leone, I. Mingo, M. Sarrica Italijoje 2010 metais atliko kriminologinį tyrimą,²³ kuriame analizuojamos normos, susijusios su alkoholio vartojimo apribojimais, kurias Italijos parlamentas išleido 1999, 2003 ir 2009 m. bei dviejų skaitomiausių Italijos laikraščių straipsniai apie alkoholį ir jaunimą (La Repubblica ir Il Corriere della Sera) sudarė šio tyrimo tekstinį pagrindą. Analizės metu pasitelka mišrių metodų prieiga. Tyrimo metu pasitelktos skirtingos turinio analizės tipologijos (buvo taikomi leksikometriniai ir kokybiniai metodai), siekiant nurodyti pagrindinį turinį, panašumą, temų skirtumus, taip pat jų reikšmę žiniasklaidoje ir įstatymuose.

Pirmiausiai vyko kiekybinė teksto analizė, kurios metu panaudota speciali programa „TaLTaC21“, surandančios aktualiausias frazes ir nurodančios jų dažnumą tekstuose. Antrame etape, kuriame taip pat vyko kiekybinis tyrimas, buvo panaudota programa „Spad“, kuri nustato leksikos tekstines dimensijas ir pajvairina pogrupį. Trečiajame

²³ Leone, G., Mingo, I., Sarrica M., et al. 2010 *Alcohol as an object of social construction: a mixed-methods approach to joint analysis of the press and the laws* Department of Communication and Social Research, Sapienza University of Rome- Italy, 603 – 616.

etape tekstai buvo analizuojami kokybiškai atliekant teksto analizę, pasitelkus kompiuterizuotą kokybinės duomenų analizės programą „CAQDAS“. Šis tyrimas parodo, jog mišrūs metodai gali būti naudojami ne tik atliekant apklausas ir kiekybinius tyrimus, kurių klausimynų sudarymui gali būti panaudoti interviu metu surinkta medžiaga, tačiau analizuojant dokumentus, straipsnius bandant surasti būdingas tendencijas, kurios padeda atrasti esmines tiriamo kriminologinio reiškinių problemas. Kadangi iš pradžių buvo atlikti kiekybiniai tyrimai, o vėliau - kokybiniai, galima daryti išvadą, jog buvo panaudota nuosekli aiškinamoji tyrimo strategija (Creswell 2018, p.16).

Išanalizavus kriminologinius tyrimus, kuriuose kalbama apie alkoholį, galima daryti išvadą, jog dažniausiai yra pasirenkami standartiniai apklausos būdai - pateikiamas klausimynai, kurie gali būti pateikiami tyrimo dalyviams tiesiogiai, arba naudojamos internetinės apklausos. Kokybinio tyrimo dalyje atliekami išsamesni interviu, kurie padeda atskleisti nagrinėjamą temą. Galima teigti, jog šioje srityje yra galimybių įgyvendinti kur kas daugiau novatoriškų, netradicinių idėjų apklausų metu, kurios pritrauktų daugiau dalyvių arba sukeltų diskusijas tarp interviu dalyvių, leistų jiems labiau pasamprotauti. Iš darbe nagrinėjamų tyrimų tik vieno tyrimo kokybinėje dalyje buvo naudojama vaizdinė medžiaga - nuotraukos, kuriose vaizduojamos situacijos, kuomet tėvai esant vaikams vartoja alkoholį. Nuotraukose vaizduojamas skirtingas kontekstas, kuris sukelia tyrimų dalyviams skirtingas emocijas, jie pradeda giliau svarstyti, analizuoti, vertinti situacijas. Taip labiau atskleidžiama tyrimo dalyvių nuomonė, jie susitapatina su skirtingomis situacijomis. Daug tyrimų atliekama su jaunais žmonėmis, kurių rezultatai yra naudingi ir reikalingi norint rasti tinkamą problemos sprendimo būdą.

Tyrimai atskleidė, jog jaunimas ne visada noriai dalyvauja apklausoje ir jeigu juos pavyksta prikalbinti užpildyti trumpą apklausą, ne visi sutinka dalyvauti kokybiniuose tyrimuose, kas trukdo tiksliau analizuoti pasirinktą temą. Įdomesni apklausų vykdymo būdai labiau pritrauktų jaunus žmones, kuriems būtų įdomiau atsakinėti į užduodamus klausimus, paskatintų juos samprotauti ir įvairiapusiškai žiūrėti į aptariamą reiškinį.

Atliekant kriminologinius tyrimus siekiama ne tik sužinoti apie vartojančių asmenų skaičių ir suvartojamos medžiagos kiekį, tačiau analizuoti, kas turi įtakos šiam reiškiniui, kaip žmonės vertina skirtingas alkoholio vartojimo situacijas. Kriminologiniai tyrimai parodė, jog tam, kad būtų mažinamas suvartojamo alkoholio kiekis, reikia nagrinėti aplinką, kurioje žmonės vartoja alkoholį, tos visuomenės narius, jų įsitikinimus, stereotipus ir tradicijas,

kuriomis yra vadovaujamosi. Tam reikia didelio mokslininkų įdirbio, laiko, ir finansinių resursų, tačiau norint spręsti opias visuomenės problemas, reikia žinoti jų priežastis, o tam, kaip parodė tyrimų pavyzdžiai, dažnai neužtenka vieno tyrimo metodo. Pasirinkus tinkamiausią strategiją, mišrių metodų tyrimas gali pateikti naujų rezultatų apie seniai analizuojama reiškinių, kuris yra aktualus, o tai tik dar labiau patvirtina mišrių metodų svarbą ir aktualumą šių laikų akademinėje bendruomenėje.

2.2. Narkotinių medžiagų vartojimo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai

Mišrių metodų prieigos strategija gali būti taikoma analizuojant ir narkotinių medžiagų vartojimo sukeltas problemas. Šiame skyriuje analizuojami tokio pobūdžio tyrimai, nagrinėjamos mišrių metodų prieigos strategijos, jų taikymo nauda galutiniams tyrimų rezultatams.

2017 metais Škotijoje buvo atliktas kriminologinis tyrimas (Matheson, C. Gordon R., Liddell D et. al),²⁴ kuriame tiriama narkotikų vartojimo problema tarp vyresnio amžiaus žmonių Škotijoje. Tyrime naudojamas mišraus metodo dizainas, pritaikyta lygiagreti tyrimo strategija. Surinkti tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai duomenys. Dalyviams buvo pateiktas klausimynas, kuris padėjo surinkti struktūrizuotus duomenis, o pusiau struktūruoti, tiesioginiai interviu informaciją apie respondentų požiūrį ir patirtį, susijusią su tyrime nagrinėjamu klausimu. Dalyvių amžius 35-37 metai, vidutinis amžius 41 metai. Išvados parodė, jog narkotikų vartojimas problemišku tampa apie 25 gyvenimo metus. Kiekybinio tyrimo metu surinkti statistiniai duomenys parodė, kiek procentų asmenų, kurie turi priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, gyveno vieni, buvo gydomi, sirgo depresija, buvo nuteisti už nusikaltimus, sirgo lėtinėmis ligomis.

Atlikus kokybinę analizę paaiškėjo, jog narkotines medžiagas vartojantys žmonės vyresniame amžiuje jautė vienatvę, izoliaciją, buvo labiau pažeidžiami, o prie to prisidėjo atsiradusios psichologinės problemos, fizinės sveikatos būklė taip pat buvo prasta. Daugelis šios grupės asmenų nedirba ir gyvena iš gerovės išmokų, nors dalis pasisakė norinti susirasti darbą. Vyresnio amžiaus žmonės mažiau linkę kalbėti apie savo priklausomybę nuo narkotikų, nes, jų nuomone, daugiau pagalbos ir paramos sulaukia jaunesnio amžiaus asmenys, kuriems

²⁴ Matheson, C Gordon R., Liddell D. et al 2017 *Older People with Drug Problems in Scotland: A Mixed Methods Study Exploring Health and Social Support Needs* Scottish Drugs Forum, 1 – 61.

visuomenėje priimtina labiau padėti gydyti priklausomybę ir bandyti integruotis į visuomenę. Tyrimo dalyvių teigimu, taip yra todėl, kad visuomenė juos vertina kaip „prarastus“ žmones, kuriems nėra prasmės suteikti pagalbos, o reikia koncentruotis į jaunos asmenis, turinčius priklausomybių ir kurti prevencines programas, mažinančias jaunimo įsitraukimą į narkotinių medžiagų vartojimą.

Iš šio tyrimo galime matyti, jog kiekybiniai ir kokybiniai tyrimų rezultatai buvo vienodai svarūs ir leido aiškiau pamatyti, su kokiomis problemomis susiduria narkotikus vartojantys vyresnio amžiaus asmenys ir kaip, pasak jų pačių, jie yra vertinami visuomenės. Tyrimų rezultatai naudingi naujų reformų, įstatymų kūrimui, kurių tikslas integruoti priklausomybę nuo narkotinių medžiagų turinčius asmenis, suteikti jiems psichologinę paramą, sveikatos priežiūros galimybių gerinimą.

2011 metais atliktas kriminologinis tyrimas,²⁵ kurio autoriai S. Ravn ir S. Demant tyrė narkotinių medžiagų paplitimą tarp Danijos naktinių klubų lankytojų. Buvo pasirinkti pagrindiniai klubai Kopenhagoje ir mažesniuose Danijos miesteliuose. Tyrime buvo pritaikyta nuosekli aiškinamoji mišrių metodų prieigos strategija. Iš naktinių klubų lankytojams buvo pateiktas trumpas, iš 7 klausimų sudarytas klausimynas, kuriame buvo prašoma pateikti informaciją apie alkoholio ir narkotikų vartojimą, taip pat nurodyti amžių, lytį, užimtumą (studentas, dirbantis ar bedarbis). Iš viso tyrime dalyvavo 1632 asmenys.

Kiekybinio tyrimo duomenys parodė, koks skaičius naktinių klubų lankytojų vartoja narkotines medžiagas. Iš šios apklausos dalyvių buvo atrinkti asmenys, kurie dalyvavo kokybiniame tyrime. Iš viso jame dalyvavo 53 asmenys. Interviu metu buvo analizuojamas jaunimo požiūris į ketamino vartojimą. Ši narkotinė medžiaga nėra paplitusi tarp narkotikų vartotojų, tačiau tokių duomenų gauti nepavyktų atlikus vien kiekybinį tyrimą. Kokybinio tyrimo metu buvo nustatyta, jog ketaminas yra stiprus narkotikas ir per didelė dozė labai atpalaiduoja, o raminantis poveikis gali tapti nekontroliuojamu ir sukelti rimtų pasekmių. Kai kurie narkotikų vartotojai po pirmo pabandymo daugiau nebenori vartoti būtent šios medžiagos. Galima matyti, jog kokybinis tyrimas papildė kiekybinio rezultatus, tad galima teigti, jog buvo pasirinkta nuosekli aiškinamoji tyrimo strategija.

²⁵ Ravn, S. and Demant, J. *Prevalence and perceptions of ketamine use among Danish clubbers: a mixed-method study* Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift 29 (4), 397 – 412.

G. Hunt, M. Moloney, A. Fazio kriminologinis tyrimas²⁶ apie narkotinių medžiagų paplitimą tarp jaunuolių buvo 2011 metais publikuotas žurnale „SAGE“. Šį tyrimą atlikę mokslininkai teigė, kad pagrindinis darbo tikslas buvo pradėti tyrimuose taikyti didelio masto kokybinius tyrimus bei išnaudoti mišrių metodų pranašumus tiriant jaunimo, lankančio naktinius klubus, narkotinių medžiagų vartojimo dažnį bei įpročius. Tyrimo autoriai pabrėžė, jog akademiniam pasaulyje vis dar laikomasi nuomonės, kad kokybiniai tyrimai dažniausiai būna nedidelio masto, o dideli projektai yra kiekybinių tyrinėtojų sritis. Dėl šios priežasties, mokslininkai nusprendė atlikti ir palyginti didesnio masto kriminologinius tyrimus, kuriuose naudojama kokybinė prieiga. Į šiuos tyrimus įtraukiami ir kiekybinio tyrimo elementai - duomenų rinkimas ir analizė. Dėl šios priežasties galima teigti, kad mišrių metodų kriminologiniuose tyrimuose buvo panaudota nuosekli žvalgomoji tyrimo strategija. Mokslininkai atlikdami didelio masto kokybinius tyrimus susidūrė su dideliais iššūkiais - duomenų perkrova, laiko apribojimai ir didelių grupių kuravimas. Nepaisant visų sunkumų, didelio masto kokybiniai tyrimai yra itin naudingi atliekant didelio masto lyginamuosius tyrimus, tai gali būti tarptautiniai ar tarpkultūriniai tyrimai. Kiekybinio tyrimo metu mokslininkai gaudavo svarbios informacijos, kuri suteikdavo žinių apie dažniausiai vartojamas narkotines medžiagas, vartojimo dažnumą. Tyrimą atlikę mokslininkai teigia, jog neabejotinas mišrių metodų pranašumas yra tas, kad kiekybiniai tyrimai gali padėti atskleisti, kokius narkotikus vartoja jaunimas, kaip dažnai tai daro – parodyti tai, kas vyksta naktiniuose klubuose, tačiau išsamūs, didelio masto kokybiniai tyrimai atskleidžia priežastis - kodėl taip vyksta. Kokybiniai tyrimai atskleidžia narkotinių medžiagų vartojimo motyvus, kontekstą, reikšmes. Tokių kriminologinių tyrimų pranašumas yra tas, kad mokslininkai, atlikę kokybinius interviu gali paaiškinti, kas vyksta, turi pakankamai žinių, kad galėtų pateikti teorijų ar idėjų apie proceso esmę. Pagrindinis tyrėjų dėmesys buvo sutelktas į San Francisko naktinio pasilinksminimo vietas, tačiau vyko dar du mažesni lyginamieji projektai Honkonge (2002-2004m.) ir Roterdame (2003-2004m.). Pradinis viso kriminologinio tyrimo tikslas buvo žemėlapių su vietinėmis pasilinksminimo vietomis sudarymas.

Mokslininkai atliko tokių vietų stebėjimus, norėdami geriau susidaryti nuomonę apie lankytojus, pasilinksminimo vietų personalo elgesį, stebėti priimtas normas naktiniame klube, lyčių vaidmenis, smurto ir kitokio rizikingo elgesio paplitimą, narkotikų vartojimą, matomo apsvaigimo laipsnį. Stebėjimas padėjo mokslininkams labiau suprasti tyrimo dalyvių elgesio

²⁶ Hunt, G., Moloney, M., Fazio, A. *Embarking on large-scale qualitative research: reaping the benefits of mixed methods in studying youth, clubs and drugs* Nordisk Alkohol Nark . (5-6) 433–452.

motyvus, jų charakterio savybes. Mokslininkai pabrėžė, jog buvo sudaryti stebėjimo protokolai, visas tyrimas rėmėsi analizuota literatūra, daug naudos suteikė kiekybiniai tyrimai, kurių metų gauta informacija ne tik apie vartojamus narkotikus, bet tiriamų asmenų amžių, lytį, socialinį ir ekonominį statusą. Atlikusių tyrimą mokslininkų teigimu, yra daug tarptautinių tyrimų, kuriuose tiriamas narkotikų vartojimo problemas, tačiau jie pateikia per mažai duomenų apie jaunimo kultūrinę aplinką, socialinius bei kultūrinius kontekstus, kurių pažinimas atskleidžia vartojimo priežastis. Kultūrinis elementas yra itin svarbus, ypač tarptautinių tyrimų srityje, jeigu norime suprasti neteisėtų narkotikų vaidmenį jaunimo kultūrose visame pasaulyje.

Tyrimo autorių teigimu, kriminologiniame tyrime dalyvavo atsitiktinė imtis ir pagrindinės tyrimo išvados apsiriboja vien atsitiktinių apklaustųjų patirtimi bei tiria ketamino vartojimą tarp klubo lankytojų, o ne bendrą paplitimą. Kokybiniai tyrimai suteikia galimybę išanalizuoti kultūrinius aspektus, susijusius su ketamino vartojimu, tačiau jis neleidžia atskleisti šios narkotinės medžiagos paplitimo tarp skirtingų lyčių atstovų, nes kokybiniame tyrime dalyvavo tik viena moteris. Mokslininkų nuomone, tolesni tyrimai galėtų analizuoti ketamino paplitimo mastą, vartojimo motyvus tarp vyrų bei moterų.

Norint atlikti kriminologinį tyrimą, reikia apsvaistyti, ar verta rinktis mišrių metodų prieigą, nes jis reikalauja lako ir finansinių kaštų, tyrėjų patirties ir įdirbio. Abu tyrimai, kuriuose kalbama apie narkotikų vartojimą parodo, jog mišrių metodų tyrimas yra pasirinktas teisingai, nes jis padeda labiau suprasti rimtas visuomenės problemas. Tyrime apie ketamino vartojimą Danijos naktiniuose klubuose buvo užsiminta, jog kiekybinio tyrimo anketa buvo trumpa, kad apklausos dalyviams nereikėtų gaišti daug laiko jos užpildymui, kas kelia nepatogumų ir didelė dalis asmenų nebus pasiruošę tam skirti daug laiko, kadangi į klubą atėjo pasilinksinti bei atsipalaiduoti. Trumpas klausimynas ne visada atskleidžia esmines reiškinių detales. Jis dažniau parodo bendras tendencijas, psichiką veikiančių medžiagų vartotojų kiekį, narkotikų paplitimo mastą, bet ne priežastis ir tam tikras detales, kurias galima sužinoti atlikus kokybinį tyrimą ir taip papildant gautus duomenis. Kita vertus, tam, kad kokybinis tyrimas suteiktų reikiamus rezultatus, jis turi būti atliktas tos srities profesionalų, kurie interviu metu gautų naujos informacijos, padėsiančios atskleisti tiriamo reiškinių esmę. Pavyzdžiui, kokybinis tyrimas apie ketamino vartojimą parodė, jog naktiniuose klubuose jis nėra dažnai vartojamas, tačiau, kaip ir patys tyrimo organizatoriai konstatavo išvadose, tyrimo dalyvių imtis neatskleidžia skirtingų sluoksnių jaunimo požiūrį į ketamino vartojimą, taip pat tai, jog naktiniuose klubuose jį vartoti yra labai nesaugu.

Galima daryti išvadą, kad kitoje aplinkoje (privačiose, tam tikroms subkultūroms priklausančių asmenų vakarėliuose) ši medžiaga yra labiau paplitusi. Kriminologiniame tyrime apie vyresnio amžiaus asmenų narkotinių medžiagų vartojimą taip pat galima matyti, jog kiekybinis tyrimas labiau atskleidžia konkrečius skaičius, o kokybinis gilina į tiriamo reiškinio priežastis. Žmonės išsako savo nuomonę, kodėl jie jaučiasi vieniši, diskriminuojami arba dėl kokių priežasčių paūmėja psichikos ir kitos sveikatos problemos.

2.3. Smurto apraiškų kriminologiniai tyrimai

Mišrių metodų prieiga naudojama tirti ir smurto apraiškas. Šis reiškinys itin aktualus kriminologijos mokslui, o mišrių metodų tyrimai suteikia galimybę išsamiau ištyrinėti smurto apraiškas bei pateikti išsamias išvadas. Šiame darbe išanalizuoti tyrimai, atlikti skirtinguose pasaulio valstybėse, daugiausia tyrinėjamos smurto apraiškos prieš moteris ir mergaites.

V. Le Masson, C. Benoudji, S. Reyes Sotelo ir kitų mokslininkų tyrime²⁷ kalbama apie smurto atvejus prieš moteris bei mergaites, gyvenančias Čado valstybėje. Šiame kriminologiniame tyrime nagrinėjami ryšiai tarp smurto dėl lyties ir smurtą patyrusių asmenų namų ūkio bei bendruomenės parodyta parama, suteikta pagalba. Šio tyrimo tikslas - ištirti kaip smurtas prieš moteris ir mergaites veikia socialinių pokyčių procesus, kurie reikalingi kuriant programas, padedančias smurto aukoms bei kaip tokios programos gali padėti nuo smurto nukentėjusioms moterims ir mergaitėms. Smurtą patiriančios moterys ir mergaitės dažniausiai neturi lygių galimybių su vyrais, o jų finansinė padėtis yra bloga, jos neturi išsilavinimo bei darbo, o dėl pinigų trūkumo medicininė priežiūra beveik neprieinama. Nevyriausybinių organizacijų stengiasi sumažinti pažeidžiamų asmenų atskirtį ekonomiškai silpnose šalyse, o tokiose programose svarbu atkreipti dėmesį į lyties aspektą ir tai, kad smurtas nėra vien žmogaus teisių pažeidimas, o nelygūs galios santykiai, neigiamai veikiantis tiek psichologinę, tiek fizinę sveikatą. Norint ištirti šį reiškinį, buvo atliktas tyrimas remiantis 2014-2015 metų demografinių rodiklių ir sveikatos tyrimais, kuriuose aprašomas smurto prieš moteris Čade pobūdis ir mastas. Atlikti kokybiniai tyrimai, kurie tyrė, kokios priemonės padeda smurtą patyrusiems asmenims atgauti psichologinę pusiausvyrą ir integruotis visuomenėje. Pusiau struktūruoti interviu buvo vykdomi dviejuose Čado regionuose, Sila ir Bahr el Ghazal, taip pat

²⁷ Le Masson, V., Benoudji, C., Sotelo, Reyes S. et al. 2018 *Violence against women and girls and resilience* The BRACED Knowledge Manager.

ir Belgijos sostinėje Briuselyje su šalies ir emigrantų iš NVO ir JT darbuotojais bei agentūromis, dirbančiomis su prevencinėmis programomis prieš smurtą. Taip pat buvo nuodugniai apklausti kaimo gyventojai ir smurtą išgyvenę žmonės. Galiausiai, buvo surengti kelių tikslinių grupių apklausos su moterimis ir jaunimo grupėmis.

Šį tyrimą galima priskirti nuosekliajai žvalgomajai strategijai, kuomet aiškiai dominuoja kokybiniai tyrimai. Tyrimo autoriai teigė, jog buvo atliktas mišrių metodų tyrimas, pagrįstas kokybine metodika. Tyrimo rezultatai skirti naujų kovos su smurtu programų kūrimui. Iš pradžių buvo analizuojami jau kitų tyrėjų atlikti tyrimai, dokumentai, 2014-2015 metų sveikatos tyrimai kuriuose kalbama apie smurto pobūdį ir mastą Čade. Vėliau sekė pusiau struktūruoti interviu NVO, JT darbuotojais, agentūromis, dirbančiomis su nuo smurto kenčiančiais asmenimis, taip pat su vietos regiono valdžios atstovais, kaimų asociacijos nariais. Buvo atlikti interviu su kaimo gyventojais, išgyvenusiais smurto atvejais. Galiausiai, buvo surengtos kelios tikslinės grupės apklausos su moterų ir jaunimo grupėmis. Tyrimas atskleidė, jog smurtas suteikia ne tik fizinį ir moralinį skausmą, tačiau tai galios išraiška prieš silpnesnę už save asmenį. Tokiu elgesiu parodoma, jog moterys yra labai priklausomos nuo vyrų, nes jos neturi išsilavinimo ir dažnai reikalingų socialinių įgūdžių, kad galėtų susirasti darbą ir turėtų galimybes būti labiau nepriklausomomis. Jaunos mergaitės taip pat dažnai patiria smurtą, kas labai kenkia jų sveikatai, kadangi Čade nėra tinkamų medicininių sąlygų, kurias galėtų gauti kaimų gyventojai. Dėl kai kurių sveikatos problemų vėliau pas moteris, patyrusias smurtą, gimsta sveikatos problemų turintys vaikai. Duomenų analizė parodė, jog dažniausias yra fizinis ir seksualinis smurtas prieš moteris šeimoje, kurioje jos jaučiasi nesaugios ir neturi galimybių keisti esamą situaciją, nes skyrybų atveju jų laukia benamystė.

Kriminologinis tyrimas parodė, jog smurtas dažnai kyla dėl lyčių nelygybės, o nukentėjusios moterys neturi kur kreiptis pagalbos, jų sveikata prasta, žemas raštingumo lygis. Moterys dažnai finansiškai būna priklausomos nuo vyrų ir neturi jokių alternatyvų. Šiam tyrimui atlikti reikėjo daug laiko ir finansinių išteklių, tačiau tyrimo autoriai pateikė konkrečias rekomendacijas prevencinių programų kūrėjams. Tokie išsamūs tyrimai padeda iširti problemą, o tai suteikia supratimą, kaip gerinti esamą situaciją. Taigi, tokių tyrimų nauda yra akivaizdi, o geriausi rezultatai bus pasiekti remiantis kiekybinių ir kokybinių duomenų prieiga.

A Henock, N. Deyessa ir kelių kitų mokslininkų tyrimas²⁸ buvo atliktas Etiopijoje 2013 metais kovo mėnesį, o publikuotas 2015 metais žurnale „*Journal of Women's Health, Issues & Care*“. Analizuojamo kriminologinio tyrimo tikslas - išanalizuoti seksualinio smurto paplitimą tarp Mizan - Tepi universiteto studentėlių moterų. Kriminologinio tyrimo metu buvo atlikti tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai tyrimai, pastarųjų metu buvo siekiama gauti duomenis ir apie alkoholio vartojimą. Šiame kriminologiniame tyrime pirmiausiai buvo atlikti kiekybiniai tyrimai, o gauti rezultatai patikslinti atlikus kokybinius tyrimus. Taigi, šiame tyrime panaudota nuosekli aiškinamoji strategija. Kiekybinio tyrimo duomenys buvo surinkti naudojant iš anksto pratestuotas anketas. Klausimynas buvo sudarytas remiantis PSO šalies tyrimais dėl moterų sveikatos. Kokybinio tyrimo duomenys buvo rinkti tikslinių grupių diskusijų metu. Tyrimo eigą stebėjo vykdytojai bei tyrėjai, o diskusijos su reporterio pastabomis buvo įrašyti į vaizdajuostę.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, seksualinį priekabiavimą per pastaruosius mokslo metus patyrė 63% merginų universitete. Daug merginų pasisakė, jog patyrė smurtą ir prievartavimus tiek prieš įstojimą į universitetą, tiek jau įstojus į aukštąją mokyklą. Penktadalis patyrė išžaginimą po stojimo į universitetą, o trečdalis tai patyrė dar prieš pradėdamas mokslus.

Šis skaičius yra žymiai didesnis nei Jimmos mieste atlikto tyrimo rezultatai, kuriame seksualinį priekabiavimą patyrė 19% apklaustų merginų. Tyrėjų nuomone, šis skirtumas gali būti dėl populiacijos skirtumų arba dėl skirtingo seksualinio priekabiavimo apibrėžimo. Analizuojamame tyrime seksualiniu priekabiavimu buvo laikyta nepageidaujamas bučiny, prisilietimai, gašlūs juokeliai. Jimmos mieste toks elgesys nebuvo įvardintas kaip seksualiniu priekabiavimu.

Šio tyrimo metu buvo atlikti tiek giluminiai, tiek pusiau struktūruoti interviu, kurie atskleidė tikrąją moterų ir jaunų merginų padėtį trečiojoje šalyje. Jų duomenys itin naudingi kuriant tolimesnes programas kovojančias su smurtu prieš moteris ir mergaites. Matome, jog dėl lyčių nelygybės, finansinio ir socialinio nestabilumo, moterys dažnai tampa smurto aukomis.

Tikslinių grupių diskusijų metu paaiškėjo, kad moterys, kurios vartoja narkotines medžiagas, dažniau patiria seksualinį smurtą, nes jos praleidžia daugiau laiko su vyriškos lyties

²⁸ Henock, A., Deyessa, N., Alemu, Abajobir, A. 2013 *Sexual Violence and Substance Use among Female Students of Mizan-Tepi University, Southwest Ethiopia: A Mixed Method Study* Journal of Women's Health, Issues & Care 2 – 9.

atstovais, praranda savikontrolę, o vyrai mano, kad jos nori turėti lytinių santykių. Tyrimo autorių nuomone, seksualinio smurto mastas (seksualinis priekabiavimas, bandymas išprievartauti bei prievartavimai iki įstojimo į universitetą, per praėjusius ir einamuosius mokslo metus) gali būti nepakankamai tikslūs. Ši tema yra jautri, todėl intervantai gali neatskleisti visos tiesos apie patirtą seksualinį smurtą. Kita priežastis - kokybiniame tyrime dalyvavo tik tie asmenys, kurie patyrė seksualinį smurtą, tai neleido sužinoti kitų merginų nuomonių ir patirčių. Tyrėjams buvo sunku įvertinti narkotinių medžiagų vartojimo tarp moterų priežasties ir pasekmės ryšį - narkotinės medžiagos jau buvo vartojamos prieš seksualinį smurtą, ar merginos po patirto smurto tapo labiau pažeidžiamos ir pradėjo vartoti psichiką veikiančias medžiagas.

Kitas tyrimas,²⁹ atliktas tyrėjų A. M. Buller, A. Peterman bei M. Ranganathan , kuriame taip pat buvo naudojama mišrių metodų prieiga nagrinėjo, kaip grynųjų pinigų pervedimas (valstybės skiriamos išmokos) mažina intymių partnerių smurtą valstybėse su žemomis ir vidutinėmis pajamomis. Tyrime pritaikyta lygiagreti tyrimo strategija. Buvo patvirtinta hipotezė, jog pinigų pervedimo programos sumažina smurto atvejus. Buvo atlikta keturiolika kiekybinių ir aštuoni kokybiniai tyrimai iš kurių vienuolika kiekybinių ir penki kokybiniai patvirtina iškeltą hipotezė. Tik du tyrimai parodė neigiamą išmokų poveikį. Kiekybinio tyrimo metu mokslininkai analizavo straipsnius, anksčiau atliktus tyrimus, mokslinę literatūrą apie tiriamą reiškinį. Remiantis gautomis žiniomis, per programą „Skype“ buvo atlikti interviu su šešiais ekspertais, kurie turėjo patirties šioje srityje bei sutiko pasidalinti savo įžvalgomis. Mišrių metodų prieigos tyrime buvo taikoma nuosekli aiškinamoji strategija.

Kitame kiekybinio tyrimo etape buvo atlikta išsamiai analizuojami straipsniai, naudojant elektronines duomenų bazes „PubMed“ ir „Medline“. Paieškos laikas buvo neribojamas, o analizuojami tyrimai parašyti anglų ir ispanų kalbomis. Paieškų sistemoje buvo įvesti raktiniai žodžiai „grynųjų pinigų pervedimai ir smurtas“ , „artimo partnerio smurtas“, „smurtas šeimoje“. Buvo tikrinami visi straipsniai, kuriuose rasti šie raktiniai žodžiai.

Tyrimai atskleidė, jog ekonominė gerovė, moterų įgalinimas padeda mažinti smurto atvejus šeimose, tad remiantis šiais tyrimais, kuriami planai ir strategijos, padėsiančios moterims labiau integruotis visuomenėje tam, kad jos geriau jaustųsi, būtų savarankiškesnės, gerėtų šeimos finansinė padėtis, o to pasekoje mažėtų smurto prieš moteris artimoje aplinkoje

²⁹ Buller, A., M., Peterman, A., Ranganathan, M. 2018 *A mixed-method review of cash transfers and intimate partner violence in low and middle-income countries* The world bank research observer 1 – 44.

atvejų. Pinigai suteikia galimybę moterims turėti lygesnes teises su vyrais, jos yra mažiau diskriminuojamos dėl finansinės padėties, taip pat turi daugiau galimybių gauti medicininę pagalbą. Tyrime buvo analizuojama literatūra, kitų autorių tyrimai straipsniai apie grynųjų pinigų pervedimą ir smurto prieš moteris atvejus šeimoje. Tyrimas buvo vykdomas skirtingose valstybėse, tad pareikalavo daug laiko ir finansinių resursų, kad būtų gautos išsamesnės išvados.

Kinijos mokslininkų L. Liu, W. H. Chui ir Y. Chen (2018) tyrime³⁰ apie smurtinį ir nesmurtinį elgesį taip pat buvo naudotas mišrių metodų dizainas. Kiekybinio tyrimo metu buvo bandoma ištirti bendrą jaunų Kinijos narkotikų vartotojų nusikalstamo elgesio situaciją. Kriminologiniame tyrime bandoma išsiaiškinti jaunų narkotikų vartotojų, kurie buvo įvykdę nusikaltimus, ypač žiaurius nusikaltimus, elgesį ir skiriamuosius bruožus. Kokybinio tyrimo metu buvo išsamiai tiriamas jaunų Kinijos narkotikų vartotojų nusikaltimų patirtį iš jų pačių perspektyvos. Šie tyrimai vyko 2013-2016 metais, projekto tyrimo protokolas prieš pradėdant rinkti duomenis buvo patvirtintas Nanjingo universiteto socialinių mokslų katedroje.

Kiekybinio tyrimo imtį sudarė kelių Kinijos privalomojo stacionarinio narkotikų gydymo įstaigų pacientai. Respondentų identifikavimui buvo pasirinktas stratifikacijos atrankos metodas. Tyrimas buvo atliktas penkiose provincijose - dvejuose iš jų daugiausiai narkotines medžiagas vartojančių asmenų, o kitos trys – yra turtingiausia šalies zona. Iš viso buvo išplatintos 3473 anketos ir užpildytos 3239. Tarp visų respondentų 2300 (71,0%) buvo vyrai, o kiti 939 (29,0%) buvo moterys. Vidutinis visų respondentų amžius buvo 33,74 metai. Kadangi šis konkretus tyrimas buvo skirtas ištirti jaunų kinų narkotikų vartotojų nusikalstamą elgesį, kiekybinio tyrimo imčiai atrinkome jaunesnius nei 30 metų respondentus. Iš viso 1347 jauni narkotikų vartotojai iš Kinijos buvo sėkmingai įdarbinti kaip respondentai kiekybinei analizei atlikti. Kriminologiniame tyrime dalyvavo 132 narkotikų vartotojai vyrai ir moterys, turintys skirtingą narkotikų vartojimo istoriją ir demografinę padėtį. Buvo atrinkti tik tie tyrimo dalyviai, kurie jaunesni nei 30 metų bei pranešė apie nusikalstamą elgesį. Iš viso buvo atrinkti 5 dalyviai vyrai ir 8 moterys. Kokybinio tyrimo imtis buvo nedidelė, tačiau pasak tyrėjų, šiuo tyrimu nebuvo siekiama apibendrinti išvadų, o ketinta pateikti išsamų pasakojimą apie tai, kaip jauni Kinijos narkotikų vartotojai įsitraukė į nusikaltimus. Kokybinio tyrimo metu vyko 60-90

³⁰ Liu, L., Hong, Chui, W., H., Chen, Ye. 2018 *Violent and Non-Violent Criminal Behavior among Young Chinese Drug Users: A Mixed Methods Study* International Journal of Environmental Research and Public Health (15) 432 – 446.

minučių pusiau struktūruoti interviu , buvo užduoti keli klausimai, susiję su kriminaline patirtimi. Interviu dalyviai buvo skatinami laisvai ir nevaržomai reikšti savo mintis.

Kiekybinio tyrimo duomenys atskleidė, kad vyresni narkotikų vartotojai vyrai, turintys religinių įsitikinimų, labiau linkę į smurtinius nusikaltimus. Tie asmenys, kurie narkotikus pradėjo vartoti jaunesniame amžiuje, buvo taip pat labiau linkę į smurtinius nusikaltimus kaip ir asmenys, patyrę sunkesnės formos depresiją.

Kokybiniame tyrime dalyvavę trys iš penkių vyrų buvo gaujų nariai, kurie nusikalstamą karjerą pradėjo nesulaukę 20 metų. Jie dažnai dalyvaudavo plėšimuose, fiziškai sužalodavo kitus asmenis. Vartojančios narkotines medžiagas moterys dažniausiai įvykdėdavo nusikaltimus, susijusius su narkotikų prekyba tam, kad galėtų gauti pinigų, skirtų įsigyti psichiką veikiančių medžiagų.

Šį kriminologinį tyrimą galima priskirti lygiagrečiai tyrimo strategijai, kadangi kiekybinis ir kokybinis tyrimas buvo atlikti tam, kad gauti rezultatai būtų palyginti ir sujungti siekiant gauti išsamesnį supratimą apie tiriamą reiškinį ar problemą.

Mokslininkų teigimu, mišrių metodų tyrimas padeda ne tik geriau suprasti, kokie narkotines medžiagas vartojančių asmenų, turinčių polinkį į nusikalstamą elgesį bruožus, tačiau leidžia susipažinti su individualiomis istorijomis ir patirtimis, susijusiomis su smurtiniu ir nesmurtiniu elgesiu. Tai padeda pažinti priežastis, kodėl asmenys, vartojantys narkotines medžiagas, vykdo įvairius nusikaltimus. Mokslininkai pateikė rekomendacijas teisingumo specialistams ir politikam. Tyrėjų teigimu, reikia ieškoti efektyvesnės ankstyvosios intervencijos priemonių, tenkinančius daugybinius narkotines medžiagas vartojančių asmenų poreikius. Atkreipiamas dėmesys į tai, jog reikia atlikti papildomus kriminologinius tyrimus, kad būtų galima daugiau sužinoti apie narkotikų vartojimą ir smurto paplitimą. Tam reikia iširti didesnės imties grupę.

Kriminologinį tyrimą atlikę mokslininkai pastebi, jog kiekybinės priegos informacija buvo surinkta vien tik iš oficialių šaltinių ir yra didelė tikimybė, jog ne visi atlikti nusikaltimai yra užfiksuoti, kokybinio tyrimo metu respondentės taip pat galėjo atvirai neatsakyti į visus pateiktus klausimus. Nepaisant to, tikima, jog tyrimas prisidės prie moterų, išėjusių iš įkalinimo įstaigų, tapatybės pokyčių nagrinėjimo, ypač vyresnio amžiaus, kuomet atsiranda daugiau sveikatos problemų. Praktikams buvo pateikti pasiūlymai rengti motinystės, profesinio mokymo programas, atsižvelgiant į lytį kurti gydymo nuo piktnaudžiavimo

narkotinėmis medžiagomis programas bei stebėti, kaip gydymo rezultatai susiję su moters amžiumi ir branda.

Reikėtų pastebėti, kad tyrimai kuriuose nagrinėjami smurto atvejai, dažniausiai analizuoja įvairias smurto formas prieš moteris, gyvenančias skurdžiose šalyse. Tyrimai parodo esmines problemas – moterys vis dar nelygiavertės vyriškosios lyties atstovams ir jos patiria smurtą ne tik artimoje aplinkoje, tačiau ir aukštojo mokslo įstaigose iš savo bendraamžių jaunuolių. Moterys tokiose šalyse netusi pakankamai galimybių apsiginti nuo tokių fizinio, psichologinio ir seksualinio smurto, kadangi tokioje visuomenėje šis reiškinys yra labai paplitęs, nėra pakankamai resursų kovai su smurtu prieš moteris apraiškomis. Dažniausiai moteris yra finansiškai priklausomos nuo vyrų, yra priverstos kentėti smurtą, tad vyrai savo jėgą dažnai panaudoja prieš jas, nes jų socialinė padėtis yra geresnė.

Kitas svarbus aspektas atliekant kokybinius tyrimus - jautrūs klausimai, kurie turi būti tinkamai pateikti apklausos dalyviams. Kalbėti tokiomis temomis, kaip prievarta, smurtas, yra labai sunku, tad tyrėjai tam turi itin pasiruošti. Reikia apgalvoti klausimus, kurie bus užduodami, numatyti, kai gali jaustis tyrimo dalyviai interviu metu, sukurti tinkamą atmosferą, kuomet dalyviai galėtų jaustis jaukiai ir pasitikėtų tyrėjais, prisimintu skaudžius išgyvenimus. Tą padaryti nėra lengva, nes reikia gerai išmanyti psichologijos mokslą, žinoti, kaip reaguoti į dalyvio jausmus ir emocijas, nes tokie interviu nėra lengvi nei tyrimo dalyviams, nei tyrėjams, kurie analizuoja tyrimo problemą.

2.4. Rūkymo sukeltų problemų kriminologiniai tyrimai

Šiame skyriuje analizuojami kriminologiniai tyrimai, kurie buvo atlikti norint iširti rūkymo keliamas problemas. Abiejų tyrimų respondentai - jauni asmenys. Reikėtų pastebėti, kad tyrimų, nagrinėjančių rūkymo problemas, kuriuose būtų pasitelkta mišrių metodų prieiga, aptikta mažiau nei tiriančius smurto, narkotinių medžiagų vartojimo ir alkoholio problemas.

2014 metais JAV buvo atliktas kriminologinis tyrimas³¹ (Ramo, Liu, Prochaska 2015 1 – 21), kurio tikslas – nustatyti, ar jauni suaugusieji (18-25 metų amžiaus) naudojami socialiniu tinklu „Facebook“ norėdami mesti rūkyti. Kriminologiniame tyrime panaudota

³¹ Ramo, E., D., Liu, H., Prochaska, J., J. 2015 *A mixed-methods study of young adults' receptivity to using Facebook for smoking cessation: if you build it, will they come?* Am J Health Promot (29(4)) 1 – 22.

nuosekli aiškinamoji tyrimo strategija, kadangi iš pradžių buvo surinkti kiekybiniai duomenys, o vėliau - kokybiniai, kurie papildė kiekybinio tyrimo rezultatus.

Kiekybinio tyrimo dalyje buvo atlikta internetinė apklausa, apie interneto naudojimą norint mesti rūkyti, tyrime sudalyvavo 570 asmenų. Užbaigus internetinę apklausą, visų dalyvių buvo paklausta, ar jie yra suinteresuoti sudalyvauti interviu apie rūkymą ir kaip kovojant su šia priklausomybe gali būti naudojamas „Facebook“. Iš kiekvienos norinčiųjų mesti asmenų grupės (svarstantys, kontempliacija ir pasiruošimas) buvo atrinkta po 10 asmenų. Kokybinės imties tyrimui buvo parengtas pusiau struktūruotas interviu apie rūkančių asmenų tapatumą („Ar jūs matote save kaip rūkalių?“), bendras mintis apie rūkymo programas, administruojamas per socialinį tinklą „Facebook“, siekiama įvertinti patirtį, susijusią su bandymu mesti rūkyti ir požiūriu į internetinį privatumą.

Apie trečdalis visos imties (31%) teigė, kad norėtų gauti pagalbos mesti rūkyti naudojantis „Facebook“. Susidomėjimas socialiniu tinklu „Facebook“ norint mesti buvo didesnis tarp labiau motyvuotų asmenų, kurie praėjusiais metais bandė mesti rūkyti ir anksčiau naudojo internetą kaip pagalbą, atsisakant žalingo įpročio. Kokybiniuose interviu socialinė parama ir patogumas buvo įvardyti kaip „Facebook“ intervencijos stipriosios pusės, o asmens privatumas kėlė daugiausiai susirūpinimo tyrimo dalyviams.

Taikant mišrių metodų prieigos strategiją, kriminologinis tyrimas parodė, kad „Facebook“ intervencija gali pritraukti jaunus rūkančius asmenis, nors susidomėjimas yra didesnis tarp tų, kurie labiau suinteresuoti atsisakyti tabako gaminių vartojimo. Reikia rengti programas, grupes socialinėse grupėse, kurios būtų įdomios jauniems žmonėms ir pritrauktų kuo daugiau asmenų, norinčių mesti rūkyti.

Tyrimo autoriai sutinka, kad nors nemaža dalis suaugusiųjų nurodė norą naudotis „Facebook“ norint mesti rūkyti, reikia atlikti oficialių tyrimų, tam, kad būtų galima patvirtinti, kokių mastu jaunimas naudotųsi intervencinėmis programomis per „Facebook“ socialinį tinklą.

Dar vienas tyrimas,³² kuriame tyrinėjama rūkymo tema, buvo atliktas Nyderlanduose, mokslininkų A. D. Rozema, J.J.P. Mathijssen, M.W.J. Jansen bei J.A.M. van Oers (2017). Šio tyrimo tikslas - ištirti kliūtis, kurios susijusios su draudimų rūkyti vidurinių

³² Rozema, A., D., Mathijssen, J., J., P., Jansen, M., W., J., et al. *Sustainability of outdoor school ground smoking bans at secondary schools: a mixed-method study* *The European Journal of Public Health* 28 (1), 43–49.

mokyklų kiemuose tęstinumu ir visišku įgyvendinimu. Šio tyrimo autoriai konkrečiai nurodė, kad buvo atliktas mišrių metodų tyrimas ir nuosekli aiškinamoji strategija. Kiekybinio tyrimo dalyje atlikta internetinė apklausa, kurioje sudalyvavo 438 asmenys, o kokybinio tyrimo metu pusiau struktūruoti interviu su 15 mokyklos direktorių.

Pirmame kiekybinio tyrimo etape buvo susisiepta su visų mokyklų direktoriais (n=1727), jų buvo paprašyta užpildyti internetinį klausimyną apie dabartinę jų vadovaujamų mokyklų rūkymo politiką. 919 atsakė į šią apklausą. Draudžiantys rūkyti mokyklų kiemuose direktoriai (n=438) buvo paprašyti užpildyti papildomą internetinį klausimyną apie dabartinę jų mokyklos rūkymo politiką.

Kokybinio tyrimo etape iš šio pogrupio buvo atsitiktinai atrinkti 19 mokyklos direktorių, kurie išreiškė norą dalyvauti pokalbiuose (141 iš 438). Jie buvo suskirstyti pagal mokyklos dydį ir išsilavinimo tipą. 4 asmenys atsisakė sudalyvauti pokalbyje.

Kiekybinio tyrimo pirmame etape siekiama išsiaiškinti, koks mokyklos dydis, išsilavinimo tipas, kiek metų įgyvendinama draudimo rūkyti politika, nustatyti elementus, padedančius sėkmingai įgyvendinti draudimus (pvz., parama, organizaciniai gebėjimai, ryšiai). Kokybinio tyrimo metu buvo atlikti pusiau struktūruoti interviu, siekiant įvertinti suvokiamas kliūtis /aspektus, palengvinančius tokios politikos įgyvendinimą.

Atlikto kriminologinio tyrimo rezultatai parodė, jog rūkymo draudimo mokyklų kiemuose politikos tęstinumas yra gan aukštas (48%). Tyrėjų teigimu, politikai turėtų priimti teisės aktus, atgrasančius jaunimą nuo rūkymo (pvz., kainų didinimas). Griežtų įstatymų dėl rūkymo mokyklos kiemuose priėmimas yra itin svarbus žingsnis, kuris galėtų palengvinti šio draudimo priėmimą ir organizavimą. Tėvai taip pat turėtų aktyviau prisidėti prie rūkymo prevencijos strategijų, kurios mažina rūkančių paauglių skaičių. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad draudimai rūkyti mokyklų kiemuose gali būti plačiau taikomi tarptautiniu mastu, nes investicijos atsiperka, kadangi sėkmingai įgyvendinus draudimą, tai tampa norma tarp mokyklos bendruomenės narių.

Taigi, kovojant su rūkymo problema šiais laikais galima pasitelkti įvairius būdus, tarp jų ir socialinius tinklus. Jaunimas aktyviai naudojami šiuolaikinėmis technologijomis, todėl jas galima išnaudoti kuriant prevencines programas, kurios būtų įdomios, keltų susidomėjimą ir skatintų aktyvesnį jaunimo dalyvavimą jose. Mokslo įstaigų vadovai taip pat galėtų naudoti socialinius tinklus siekdami sumažinti rūkančių jaunų asmenų skaičių.

2.5. Apibendrinimas

Atrenkant tyrimus, kuriuose pritaikoma mišrių metodų prieiga, buvo rasti keli darbai, kuriuose taip pat tiriami kriminologijos mokslui aktualūs reiškiniai. Šiame skyriuje pateikiama jų analizė ir kartu apibendrinami svarbiausi aspektai, į kuriuos reikėtų atsižvelgti atliekant mišrių metodų prieigos tyrimą.

2009 metais mokslininkų J. Cromby, S. D. Brown ir H. Gross buvo atliktas kriminologinis tyrimas,³³ kurio tikslas - ištirti emocinį atsaką į padarytus nusikaltimus, išsamiai analizuojant bendruomenės susitikimus miesto rajonuose, kuriuose įvykdoma daug nusikaltimų. Tyrėjai išskėlė penkis kriminologinio tyrimo tikslus: 1. Išanalizuoti, kaip bendruomenės nariai konstruoja nusikaltimus. 2. Išsiaiškinti ir apibūdinti dalyvių emocinį atsaką į nusikaltimus. 3. Išanalizuoti, kaip emocinis reagavimas į nusikaltimus daro įtaką grupės sprendimų priėmimui. 4. Padaryti išvadas, kurios gali būti naudingos šiai ir kitoms panašioms bendruomenės grupėms. 5. Pateikti išvadas, kurios būtų naudingos diskusijų dėl nusikalstamo elgesio matavimo ir teorinės konceptualizacijos metu.

Kriminologiniai tyrimai vyko skurdžiame Notingemo miesto rajone, Jungtinėje Karalystėje. Šiame rajone didelis nepriteklus, skurdas, nedarbas, narkotikų vartojimas, prasta žmonių sveikata. 2008 m. užfiksuoti 102 nusikaltimai tūkstančiui gyventojų, kuomet šalies vidurkis tokiam asmenų skaičiui - 50.

Mokslininkai paprašė leidimo stebėti dviejų šio rajono bendruomenės grupių susitikimus. Dvi grupės „Tvarkyk mūsų bendruomenę“ ir „Stebėk mūsų bendruomenę“. Abiejų šių grupių veikla susijusi su nusikalstamos veiklos mažinimu. Per trejus 2006-2009 metus buvo užregistruota 18 susitikimų, iš viso analizei užregistruota 24 diskusijų valandos.

Diskusijų turinys buvo perrašytas profesionalios transkripcijos tarnybos. Šių nuorašų duomenys buvo užkoduoti ir suskirstyti į kategorijas, kad atspindėtų skirtingus aspektus. Atrinktos diskusijų ištraukos perrašytos, kad būtų galima užfiksuoti emocijų vokalinius matmenis. Pokalbio ypatybės: intonacija, garsumo pokyčiai, sutapimai buvo perrašytos, o tada analizuotos naudojant pokalbį ir diskursyvinius psichologinės analizės metodus.

³³ Cromby, J., Brown, S., D., Gross, H. et al 2009 Emotion and Crime: a mixed methods study University of Huddersfield Repository 223 – 239.

Kriminologinį tyrimą atlikę mokslininkai nustatė penkias skirtingas emocinio reagavimo į nusikalstamą elgesį grupes: 1) Nervingumas, nesaugumas 2) Humoras, pokštai 3) Pyktis ir pasipiktinimas 4) Dirglumas ir nusivylimas 5) Susitaikymas. Išanalizavus diskusijas, nebuvo pastebėta, jog bendruomenės nariai jaustų baimę dėl nusikalstamo elgesio.

Pasak tyrėjų, tyrimas iškelia tiek empirines, tiek metodines temas, kurias galima tyrinėti ateityje. Empiriškai buvo nustatytas gan platus reakcijų į nusikalstamą elgesį spektras. Pakartojus tokio pobūdžio tyrimus kituose vietose, būtų galima sužinoti daugiau apie nusikaltimų baimę visuomenėje. Tyrimas parodė, jog emocijos buvo susietos su dalyvių moraliniais samprotavimais, tad šioje srityje galima atlikti daug naujų tyrimų. Tyrime pasitelkta mišrių metodų strategija, kuomet kokybinio tyrimo duomenys panaudojami kiekybiniame tyrime, kurio dalyje buvo fiksuojami vokalo matmenys. Šiame tyrime panaudota lygiagreti tyrimo strategija, o atliktas kriminologinis tyrimas iškelia daug naujų klausimų, kuriuos galima tirti taip pat pasitelkus mišrių metodų tyrimus.

Mišrių metodų tyrimas,³⁴ atliktas tyrėjų E. M. Kerrison, R. Bachman ir R. Peternoster, kuriame naudojama lygiagreti tyrimo strategija, tyrė, ar moterų amžius turi įtaką jų gyvenimui grįžus iš įkalinimo įstaigos. Tyrimas buvo atliktas JAV valstijoje, Delavere. Buvo tiriamos moterys, nuteistos už su narkotikais susijusius nusikaltimus, kurios paleistos iš kelių valstybinių Delaverso miesto kalėjimų. Mišrių metodų prieigos tyrime buvo panaudota nuosekli aiškinamoji strategija. Pradinis tyrimas buvo skirtas ištirti narkotikų reabilitacijos programos dalyvius, 1247 kalinius vyrus ir moteris. Pirmą kartą tyrimo dalyvės buvo apklaustos, likus devyniems mėnesiams iki bausmės atlikimo pabaigos, o po to, kai buvo paleistos iš įkalinimo įstaigų, kas 6, 18, 42 ir 60 mėnesių. Buvo surinkta išsami informacija: nusikaltimų ir narkotikų vartojimo istorija, seksualinis elgesys, fizinės ir psichinės sveikatos rodikliai. Daugiausiai dėmesio skiriama moterų patirtims, kurios įvykdė bausmę ir buvo paleistos iš kalėjimo (tyrime dalyvavo 224 moterys). Kiekybinio tyrimo metu buvo analizuojamos įkalinimų asmenų bylos, areštų ir įkalinimų priežastys. Tokiu būdu sukauptas kiekvienos iš tiriamųjų areštų skaičius per metus. Buvo iškelta hipotezė, jog kuo vyresnė moteris, tuo mažesnė tikimybė, kad grįžusi iš įkalinimo įstaigos ji vėl atliks nusikaltimą ir nusižengs įstatymams. Paimti interviu iš 118 moterų, kurie parodė, kad yra svarbu iš įkalinimo įstaigų išėjusioms moterims užtikrinti užimtumą, tačiau svarbiausia - jų pačių noras keistis ir

³⁴ Kerrison, E., M., Bachman, R., Peternoster, R., 2016 *The Effects of Age at Prison Release on Women's Desistance Trajectories: a Mixed-Method Analysis* Journal of Developmental and Life-Course Criminology (2) 341–370.

atsakomybės už savo veiksmus ir gyvenimo nesėkmes priėmimas. Noras keistis yra glaudžiai susijęs su supratimu, kad nepakeitus gyvenimo būdo gresia mirtis vienai kalėjime ar gatvėje, o apie tą labiau susimąsto vyresnio amžiaus moterys. Tyrimas parodė, kad fizinis ir psichologinis nuovargis, patiriama gėda dėl pasirinkto gyvenimo būdo, baimė dėl ateities skatina moteris keistis ir pradėti naują gyvenimą. Asmens galimybė keistis priklauso nuo asmens vidinio apsisprendimo, noro ir motyvacijos keisti. Lengvatos ir pagalba grįžus iš kalėjimo padeda integruotis visuomenėje tik tuomet, kai asmuo pats to nori ir yra pasiruošęs keistis.

Tyrėjai išanalizuotuose kriminologiniuose tyrimuose ne visada aiškiai nurodo, ar vienodu metu buvo atliekama kokybinio ir kiekybinio tyrimo dalis. Perskaičius ir išnagrinėjus tyrimus galima daryti išvadą, jog dažniausiai tyrimai atliekami skirtingu metu. Tyrimo eiga priklauso ir nuo pasirinktos mišrių metodų tyrimo strategijos. Jeigu buvo nuspręsta pasirinkti lygiagrečią tyrimų strategiją, kuomet kiekybiniai ir kokybiniai duomenys papildo, praplečia tyrimo išvadas, tuomet yra galimybė tyrimus atlikti vienu metu. Jeigu kiekybinio tyrimo duomenis praplečiami kokybiniais rezultatais ar atvirkščiai - kokybiniai naudojami kiekybiniame tyrime, tuomet apklausų dalys atliekamos skirtingu metu (Creswell 2018, 15). Kiekvienas tyrėjas, nusprendęs pradėti naudoti mišrius metodus savo tyrime, susiduria su tam tikrais iššūkiais. Pirmasis - tyrėjas turi įvertinti savo įgūdžius ir įvertinti, ar jie sugebės įgyvendinti visus mišrių metodų reikalavimus. (Creswell ir Plano Clark 2011). Antrasis ir daugeliu atvejų pats aktualiausias - nuspręsti, kuri mišrių metodų tyrimų strategijų yra tinkamiausia konkrečiam tyrimui. Tai priklausys nuo to, koks bus tyrimo pagrindas: požiūris bus mišrus, suteikiantis vienodą statusą tiek kiekybinei, tiek kokybinei informacijai, ar dominuos vienas požiūris (Burke Johnson ir kt., 2007, cit. pg. Almalki, 2016, 292).

Reikėtų paminėti, kad tyrimų temos yra aktualios bei naudingos, rezultatai reikšmingi, tačiau tyrimuose nėra aiškiai suformuluota, kodėl pasirinkta būtent tokia tyrimo metodika. Aiškūs ir tiksliai suformuluoti argumentai, kodėl pasirinktas mišrių metodų tyrimas, padėtų labiau pabrėžti šios metodikos aktualumą ir naudą bei pasirinkimo pagrindimą. Mokslininkams būtų lengviau nuspręsti, kodėl jam vertėtų rinktis šią prieigą. Jeigu tyrimo aprašyme būtų pateikiama, ką pavyko atrasti ir naudojant taikomą strategiją ir ko nepavyko sužinoti naudojant vien kiekybinį ar kokybinį tyrimą, tyrėjams būtų paprasčiau pasirinkti metodų prieigą.

Analizuotose tyrimuose buvo naudojama aktyvi ir pasyvi duomenų rinkimo strategija. Kiekybinio tyrimo duomenys buvo renkami tiek internetu, tačiau svarbu paminėti, jog

daugelyje tyrimų mokslininkai duomenis rinko mokyklose, naktiniuose klubuose, kaimuose, kuriuose vyko ne tik apklausa, bet ir asmenų stebėjimai. Kai kuriems tyrimams prireikė daug metų, tačiau jie atliekami buvo tam, kad išsiaiškinti, ar veikia tam tikros programos, pavyzdžiui, asmenų, turinčių priklausomybes nuo narkotinių medžiagų ir alkoholio gydymo ir reabilitacijos programos arba žmonių, išėjusių iš įkalinimo įstaigų integracija į visuomenę.

Reikėtų pastebėti, kad dažnai mišrių metodų tyrimai neapsiriboja viena kiekybinio ar kokybinio tyrimo dalimi. Dažnai atliekami tikslinės grupės ir giluminiai interviu viename kriminologiniame tyrime. Taip pat kokybiniai tyrimai atskirai atliekami su skirtingo amžiaus asmenų grupėmis, pavyzdžiui, apklausiami tėvai ir atskirai vaikai. Siekdamas išspręsti tyrimo klausimą ar hipotezę, tyrėjas nusprendžia, kurie žmonės ir tyrimų vietos gali geriausiai pateikti informaciją, nusprendžia, kokiais būdais rinks duomenis, nustato asmenų skaičių, kuriuos reikės apklausti, kad būtų galima pateikti pagrįstas išvadas. Tyrimo autorius tikslingai atrinka dalyvius, turinčius patirties, susijusios su tiriamu reiškiniu, kurie jam gali pateikti reikiamos informacijos (Creswell 2018, p. 112).

Kokybinius duomenų tipus galima suskirstyti į kategorijas pagal jų šaltinius: atviri interviu, neterminuoti stebėjimai, dokumentai (privatūs ir vieši) ir audiovizualinė medžiaga (pvz., vaizdajuostės, nuotraukos, garso įrašai). Šie šaltiniai pateikia duomenis teksto ar vaizdo pavidalu, o galimybės ir toliau plečiamos į naujas formas, pavyzdžiui, tekstiniai pranešimai, elektroniniai laiškai (Creswell 2018, p. 115).

Kiekybinių tyrimų metu renkamų duomenų formos per visą laikotarpį išliko pakankamai stabilios. Tyrėjai renka informaciją iš įvairių ataskaitų, suvestinių, surašymo duomenų, pateikia respondentams klausimynus. Kiekybinį tyrimą atliekantys mokslininkai taip pat turi įvertinti, kuris duomenų rinkimo būdas geriausiai atitiks tyrimo klausimus ir hipotezes (Creswell 2018, p. 115).

Daugelis mokslininkų teikia pirmenybę vienam iš tyrimo metodų (Bradley and Schaefer 1998, p. 108, Gergen and Gergen 2000, p. 1027 cit. pg. Symons, Gorard 2018), tačiau atlikti ir išanalizuoti tyrimai parodo, jog integravus metodus, galima labiau suprasti analizuojama reiškinį ir gauti išsamesnius rezultatus. Be to, Creswell ir Plano Clark (2011) pabrėžė, kad mišrių metodų tyrimams gali prireikti nemažai laiko, pastangų ir išteklių iš tyrėjų pusės, svarbu, kad mokslininkai tai žinotų, ypač, jei dirba vieni. Jie taip pat pabrėžia, kad kai kurios akademinės bendruomenės priešinosi mišrių metodų tyrimams filosofiniais pagrindais, nes, jų manymu, tai visiškai skirtingų požiūrių junginys.

Išvados

1. Mišrių metodų prieiga vis dažniau pasitelkiama skirtingose mokslo srityse, tarp jų ir kriminologijos moksle tiriant reiškinius, susijusios su alkoholio, narkotinių medžiagų, tabako gaminių vartojimu, smurto reiškiniais ir kitomis, kriminologijos mokslui aktualiomis temomis. Nepaisant to, tyrėjai, pritaikę mišrių metodų prieigą, kartais susiduria su tyrimo publikavimo problemomis moksliniuose leidiniuose, kuriuose pirmenybė teikiama kiekybiniam ar kokybiniam tyrimams. Dėl šios priežasties, moksliniuose leidiniuose pateikiama tik dalis tyrimo, kurioje pritaikyta kiekybinė ir kokybinė prieiga, o tai neatskleidžia gautų rezultatų ir atlikto tyrimo reikšmės.
2. Mišrių metodų prieigos tyrimai reikalauja daug laiko, finansinių resursų ir profesionalių mokslininkų komandos, kurie pasiruošę bendradarbiauti ir pritaikyti šį metodą. Mokslininkai turi gerai išmanyti skirtingų metodų tyrimus, atsižvelgti į jų privalumus ir trūkumus.
3. Svarbu apgalvoti mišrių metodų prieigos strategiją, kuri bus pasirinkta atliekant kriminologinį tyrimą. Kiekybiniai ir kokybiniai duomenys gali būti renkami vienodu arba skirtingu metu. Tyrėjas, atsižvelgdamas į tyrimo tikslą, turi nuspręsti, kokia bus tyrimo eiga, kaip tai padės geriau ištirti reiškinį, kokiais būdais bus renkami tyrimui reikalingi duomenys. Atliekant mišrių metodų prieigos tyrimą, būtina apsvarstyti, kaip skirtingų prieigų duomenys papildys tyrimo išvadas, kuo tai bus naudinga tolimesniems tyrimams, su tiriamu reiškiniu susijusių problemų sprendimui, pagrįsti mišrių metodų pasirinkimą.
4. Mišrių metodų tyrimo rezultatai naudojami kuriant prevencines programas, skirtas asmenims, turintiems priklausomybes nuo alkoholio, narkotinių medžiagų, tabako gaminių, mažinant smurto ir kitų problemų, aktualių kriminologijos mokslui paplitimą. Išanalizuotų tyrimų rezultatai parodė, kad mišrių metodų prieigos pritaikymas kriminologiniuose tyrimuose suteikia tyrėjui galimybę išsamiai ištirti problemą, atsižvelgiant į skirtingų metodų stipriąsias ir silpnąsias puses bei pateikti naudingas išvadas ir rekomendacijas kriminalinės justicijos atstovams, politikams, psychologams, medikams ir kitų sričių praktikams.

Literatūros sarakšas

1. Bernadr, Russell, H., 2006 *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches* New York: Altamira Press.
2. Bobrova, N., West R., Malyutina, D. et al. 2010 *Gender Differences in Drinking Practices in Middle Aged and Older Russians* Alcohol and Alcoholism (6) 573 – 580.
3. Bowen, P., and Rose, R., Pilkington, A. 2017 *Mixed Methods- Theory and Practice. Sequential, Explanatory Approach* International Journal of Quantitative and Qualitative Research Methods 5 (2), 10 – 27.
4. Brezina, T., Tekin, E., Topalli, V. 2009. „Might Not Be a Tomorrow“: A Multimethods Approach to Anticipated Early Death and Youth Crime Criminology 47(4) 1091-1129.
5. Bryant, Carol, A., McDermott , R., J, Zapata, B., L. et. Al Using Mixed Methods to Examine Parental Influence on Youth Alcohol Use American Journal of Health Education 37 (6), 322 – 336.
6. Bryman, A. 2007 *The Research Question in Social Research: What is its Role?* Int. J. Social Research Methodology 10 (1), 5-20.
7. Buller, A., M., Peterman, A., Ranganathan, M. 2018 *A mixed-method review of cash transfers and intimate partner violence in low and middle-income countries* The world bank research observer 1 – 44.
8. Campbell, D. T., and Fiske, D. W. 1959 Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix Psychological Bulletin 56(2), 81–105.
9. Castro, D., González, F., Coe, K., 2011 *Traditions and Alcohol Use: A Mixed-Methods Analysis* US National Library of Medicine National Institutes of Health 33(5-6), 22 – 45.
10. Collins, R. 2008 *Violence: A Micro-Sociological Theory* Princeton: Princeton University Press.
11. Creswell, J., W. *The Selection of a Research Approach* 2018 SAGE Publications 1 – 22.
12. Creswell. J., W., Klassen, A., C., Plano, Clark, V., L. 2011 *Practices for Mixed Methods Research in the Health Sciences* Nebraska: Office of Behavioral and Social Sciences Research (OBSSR).
13. Creswell, J., W., Plano Clark, V., L., Gutmann, M., L, and Hanson, W. E. 2003 *Advanced mixed methods research designs. In A. Tashakkori, C. Teddlie (Eds.), Handbook of mixed methods in social and behavioral research.* Thousand Oaks, CA: Sage, 209–240.
14. Cromby, J., Brown, S., D., Gross, H. et al 2009 *Emotion and Crime: a mixed methods study* University of Huddersfield Repository 223 – 239.
15. Denzin, Norman K. 1973 *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* New Jersey: Transaction Publishers.
16. Dumbili, E., W. 2014 *Use of Mixed Methods Designs in Substance Research: A Methodological Necessity in Nigeria* Quality & Quantity 48(5), 2841-2857.
17. Druckman, D., 2005 *Doing Research: Methods of Inquiry for Conflict Analysis* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

18. Freshwater, D., and Cahill, J. 2013 *Paradigms Lost and Paradigms Regained* Journal of Mixed Methods Research 7(1), 3–5.
19. Henock, A., Deyessa, N., Alemu, Abajobir, A. 2013 *Sexual Violence and Substance Use among Female Students of Mizan-Tepi University, Southwest Ethiopia: A Mixed Method Study* Journal of Women's Health, Issues & Care 2 – 9.
20. Hindin, M., J. and Adair, L., S. 2002. *Who's at Risk? Factors Associated with Intimate Partner Violence in the Philippines* Social Science & Medicine 55, 1385-1399.
21. Hope, T., Robert, P., Smeets, S. et al. *Evaluating Safety and Crime Prevention Policies in Europe* Brussels: Academic and Scientific Publishers.
22. Hunt, G., Moloney, M., Fazio, A. *Embarking on large-scale qualitative research: reaping the benefits of mixed methods in studying youth, clubs and drugs* Nordisk Alkohol Nark . (5-6) 433–452.
23. Israel, A., B., Eng, E., Shulz, A., J. et al. 2005 *Methods in Community-Based Participatory Research for Health* San Francisco: 989 Market Street.
24. Jick, T., D. *Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action* 1979 Adm. Sci. Q. 24, 602-611.
25. Johnson, Burke, R. and Onwuegbuzie, A., J. 2004 *Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come* Association Educational Researcher 33, (7) 14-26.
26. Johnson, Burke, R. and Onwuegbuzie, A., J. 2006 *The Validity Issues in Mixed Research* Research In The Schools 13 (1), 48-63.
27. Kerrison, E., M., Bachman, R., Peternoster, R., 2016 *The Effects of Age at Prison Release on Women's Desistance Trajectories: a Mixed-Method Analysis* Journal of Developmental and Life-Course Criminology (2) 341–370.
28. Kuckartz, M., A., Kuckartz, U. 2014 *Qualitative Text Analysis with MAXQDA* Philipps University of Marburg Publications, 1 – 29.
29. Le Masson, V., Benoudji, C., Sotelo, Reyes S. et al. 2018 *Violence against women and girls and resilience* The BRACED Knowledge Manager [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/12011.pdf> [žiūrėta 2020 m. gegužės 15d.].
30. Leon G. *The therapeutic community: theory, model, and method* New York: Springer Publishing Company, 2010, 104 – 128.
31. Leone, G., Mingo, I., Sarrica M., et al. 2010 *Alcohol as an object of social construction: a mixed-methods approach to joint analysis of the press and the laws* Department of Communication and Social Research, Sapienza University of Rome- Italy, 603 – 616.
32. Liu, L., Hong, Chui, W., H., Chen, Ye. 2018 *Violent and Non-Violent Criminal Behavior among Young Chinese Drug Users: A Mixed Methods Study* International Journal of Environmental Research and Public Health (15) 432 – 446.
33. Matheson, C Gordon R., Liddell D. et al 2017 *Older People with Drug Problems in Scotland: A Mixed Methods Study Exploring Health and Social Support Needs* Scottish Drugs Forum, 1 – 61.
34. Molina, Azorin, J. F 2016 *Mixed methods research: An opportunity to improve our studies and our research skills* European Journal of Management and Business Economics 25 37–38.

35. Morten, H., Tutenges, S., Schlieve, S. 2007 *Party package travel: alcohol use and related problems in a holiday resort: a mixed methods study* BMC Public Health 8 (351) 1 – 23.
36. Nathan, S., Rawstorne, P., Hayen, A. et al. 2015 *Examining the pathways for young people with drug and alcohol dependence: a mixed-method design to examine the role of a treatment programme* The BMJ: leading general medical journal, 1 – 13.
37. Newman, I., Shell, D., Ming, Q. et al. 2006 *Adolescent Alcohol Use: Mixed Methods Research Approach* Lincoln University Psychology Papers and Publications, 21 – 28.
38. Østergaard, J. 2011 *The narratives behind the numbers: An approach to mixed methods research within the alcohol research field* Versita 28 (5 - 6), 453 – 469.
39. PubMed [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/> [žiūrėta 2020 birželio 3 d.].
40. Ramo, E., D., Liu, H., Prochaska, J., J. 2015 *A mixed-methods study of young adults' receptivity to using Facebook for smoking cessation: if you build it, will they come?* Am J Health Promot (29(4)) 1 – 22.
41. Ravn, S. and Demant., J. *Prevalence and perceptions of ketamine use among Danish clubbers: a mixed-method study* Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift 29 (4), 397 – 412.
42. Rozema, A., D., Mathijssen, J., J., P., Jansen, M., W., J., et al. *Sustainability of outdoor school ground smoking bans at secondary schools: a mixed-method study* The European Journal of Public Health 28 (1), 43–49.
43. SAGE publications [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/> [žiūrėta 2020 birželio 3 d.].
44. Scheffels, J., Synnove I., Storvoll, E., 2016 *Everything in moderation? A mixed methods study on perceptions of parents' drinking in the presence of children* PuMed Central, 551 – 566.
45. Sieber, S. D. 1974 *Toward a theory of role accumulation* American Sociological Review 39(4), 567–578.
46. Stange, K., C., Crabtree, B., F., Miller, W., L. 2006 *Editorial: Publishing multimethod research* Annals of Family Medicine 4(4), 292–294.
47. Tashakkori, A., and Teddlie, C. 2010 *Mixed Methods in Social and Behavior Research* SAGE Publications, 3 – 7.
48. Tashakkori, A and Teddlie, C. 1998 *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches* Sage Publications.
49. Tashakkori, A., and Creswell J., W. 2007 *Editorial: The New Era of Mixed Methods* SAGE Publications.
50. Thaler, K., 2012 *Norms about intimate partner violence among urban South Africans: A quantitative and qualitative vignette analysis* SSR Working Paper 302.
51. The BMJ: leading general medical journal [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.bmj.com/> [žiūrėta 2020 m. gegužės 16d.].
52. Полушина, Е., В., Просянюк, Д., В., 2017 *Исследования со смешанными методами: интеграция количественного и качественного подходов* Политическая концептология (1).

Lentelė. Analizuojamų straipsnių charakteristikos

Straipsnio pavadinimas	Metai	Žurnalas	Kriminologinio tyrimo tema	Autorius	Nuoroda
1. Adolescent smoking environment under weak tabaco control	2019	Drug and alcohol dependence journal	Draudimų rūkyti viešose vietose įtaka paauglių rūkymui.	Newman, I., Shell, D., Ming, Q. et al.	https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1091&context=edpsychpapers
2. Violence against wonam and girls and resilience	2018	The BRACED Knowledge Manager	Smurto prieš moteris ir mergaites paplitimas, priežastys ir problemos sprendimo galimybės.	Le Masson, V., Benoudji, C., Sotelo, Reyes S. et al	https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/12011.pdf
3. Sexual Violence and Substance Use among Female Students of Mizan-Tepi University, Southwest Ethiopia: A Mixed Method Study	2015	Journal of Women's Health, Issues & Care	Tyrimo tikslas - įvertinti seksualinio smurto paplitimą prieš moteris ir jo ryšį su narkotinių medžiagų vartojimu.	Henock, A., Deyessa, N., Alemu, Abajobir, A.	https://www.researchgate.net/publication/281768394_Sexual_Violence_and_Substance_Use_among_Female_Students_of_Mizan-Tepi_University_Southwest_Ethiopia_A_Mixed_Method_Study
4. Examining the pathways for young people with drug and alcohol dependence: a mixed-method design to examine the role of a treatment programme	2015	BMJ journal	Tyrimų tikslas - iširti gydymo nuo nuo psichiką veikiančių medžiagų programų veiksmingumą.	Nathan, S., Rawstorne, P., Hayen, A. et al.	https://bmjopen.bmj.com/content/bmjopen/6/5/e010824.full.pdf
5. Adolescent Alcohol Use: Mixed Methods Research Approach	2006	Educational Psychology Papers and Publications	Tyrimo tikslas- išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių jaunimas vartoja alkoholį, ar jie jaučiasi pajėgūs atlaikyti spaudimą vartoti alkoholinius gėrimus.	Newman, I., Shell, D., Ming, Q. et al.	https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1091&context=edpsychpapers

6. The Effects of Age at Prison Release on Women's Desistance Trajectories: a Mixed-Method Analysis	2016	Springer international publishing	Tyrimo tikslas išsiaiškinti, kaip moterų amžius turi įtakos jų integracijai, grįžus iš įkalinimo įstaigos.	Kerrison, E., M., Bachman, R., Peternoster, R.	https://link.springer.com/article/10.1007/s40865-016-0039-0
8. Older People with Drug Problems in Scotland: A Mixed Methods Study Exploring Health and Social Support Needs	2017	Scottish drugs forum	Tyrimo tikslas – nustatyti, su kokiomis problemomis susiduria priklausomybę nuo narkotinių medžiagų turintys vyresnio amžiaus žmonės.	Matheson, C Gordon R., Liddell D. et al	http://www.sdf.org.uk/wp-content/uploads/2017/06/OPDP-mixed-methods-research-report-PDF.pdf
9. Prevalence and perceptions of ketamine use among Danish clubbers: A mixed-method study	2012	Sage journals	Tyrimo tikslas – ištirti ketamino vartojimo paplitimą tarp Danijos jaunimo naktiniuose klubuose.	¹ Ravn, S. and Demant	https://www.researchgate.net/publication/236278681_Prevalence_and_Perception_of_Ketamine_Use_among_young_Danish_Night_Clubbers_a_Mixed_Methods_Study
10. Embarking on large-scale qualitative research: reaping the benefits of mixed methods in studying youth, clubs and drugs	2011	Sage journals	Tyrimo tikslas – pasitelkus mišrių metodų tyrimą ištirti narkotikų paplitimą naktiniuose klubuose tarp jaunimo.	Hunt, G., Moloney, M., Fazio, A.	https://www.researchgate.net/publication/221808587_Embarking_on_large-scale_qualitative_research_Reaping_the_benefits_of_mixed_methods_in_studying_youth_clubs_and_drugs_emotion
11. Traditions and Alcohol Use: A Mixed-Methods Analysis	2011	Researchgate	Tyrimo tikslas – ištirti alkoholio vartojimą ir susilaikymą tarp jaunų besilaukiančių moterų	Castro, D., González, F., Coe, K.,	https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3235530/
12. Everything in moderation? A mixed methods study on perceptions of parents' drinking in the presence of children	2007	PuMed Central	Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip tėvai ir jų vaikai vertina suaugusiųjų alkoholio vartojimą esant vaikams.	Castro, D., González, F., Coe, K.,	https://www.researchgate.net/publication/311880207_Everything_in_Moderation_A_Mixed_Methods_Study_on_Perceptions_of_Parents%27_Drinking_in_the_Presence_of_Children
14 Emotion and Crime: a mixed methods study	2009	University of Huddersfield Repository	Tyrimo tikslas – ištirti bendruomenės emocinį atsaką į	Cromby, J., Brown, S., D., Gross, H. et al	http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/7297/1/LockeRES-000-22-2434-5k%5B1%5D.pdf

			įvykdytus nusikaltimus.		
15. Alcohol as an object of social construction: a mixed-methods approach to joint analysis of the press and the Italian laws	2010	Department of Communication and Social Research, Sapienza University of Rome- Italy 2 Department of Social Sciences, Sapienza University of Rome- Italy (Leone, Giovanna et al. - Alcohol as an object of social constru, P. 0: 202)	Tyrimo tikslas - išsiaiškinti, kokią įtaką alkoholio vartojimui tarp jaunimo turi politikų sprendimai ir žiniasklaidoje pateikiamos reklamos.	Leone,G., Mingo,I., Sarrica M., et al	http://lexicometrica.univ-paris3.fr/jadt/jadt2012/Communications/Leone,%20Giovanna%20et%20al.%20-%20Alcohol%20as%20an%20Object%20of%20social%20construction.pdf
16. A Mixed-Method Review of Cash Transfers and Intimate Partner Violence in Low- and Middle-Income Countries	2018	The world bank research observer,	Tyrimo tikslas - išsiaiškinti, kokią įtaką valstybės teikiama finansinė parama turi smurto artimoje aplinkoje mažinimui.	Buller, A., M., Peterman, A., Ranganathan , M.	https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/CT%20%20IPV%20Review%20Innocenti%20WP%202018-02.pdf
17. Using Mixed Methods to Examine Parental Influence on Youth Alcohol Use	2006	American Journal of Health Education	Tyrimo tikslas - ištirti jaunimo ir suaugusiųjų supratimą apie veiksnius, darančius įtaką alkoholio vartojimo pradėjimui, alkoholio prieinamumą ir tėvų vaidmenį alkoholio prevencijoje.	Bryant, Carol, A., McDermott , R., J, Zapata, B., L. et.	https://eric.ed.gov/?id=EJ795818
18. The narratives behind the numbers: An approach to mixed methods research within the alcohol research field	2011	Versita	Šis straipsnis supažindina su mišraus metodo atlikimo koncepcija alkoholio tyrimų srityje.	Østergaard J.	https://www.researchgate.net/publication/270173590_The_narratives_behind_the_numbers_An_approach_to_mixed_methods_research_within_the_alcohol_research_field
20. Violent and Non-Violent Criminal Behavior among Young	2012	The Utility of Mixed Methods in the Study of	Tyrimo tikslas – nustatyti studentų alkoholio vartojimo dažnį ir kiekį.	Liu Liu, Wing Hong Chui IDand Ye Chen	https://pdfs.semanticscholar.org/aa46/a11fb7ab12fdd8c5df175df20ed36cb7557e.pdf?ga=2.30489087.133903165.1

Chinese Drug Users: A Mixed Methods Study		Violence			590830287-1616757573.1590712279
21. A mixed-methods study of young adults' receptivity to using Facebook for smoking cessation If you build it, will they come?	2014	NIH Public Access Author Manuscript	Nustatyti, ar jauni suaugusieji (18-25 metų amžiaus) naudojami socialinių tinklų „Facebook“ norėdami mesti rūkyti.	Danielle E. Ramo, Ph.D., Howard Liu, B.A., and Judith J. Prochaska, Ph.D.	https://europepmc.org/backend/ptpmcrender.fcgi?accid=PMC4147019&blobtype=pdf
22. Gender Differences in Drinking Practices in Middle Aged and Older Russians	2012	Alcohol and Alcoholism	Ištirti alkoholio vartojimo skirtumus ir priežastis tarp vyrų ir moterų	Natalia Bobrova, Robert West Darya Malyutina, Sofia Malyutina, Martin Bobak	https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3943390/
23. Sustainability of outdoor school ground smoking bans at secondary schools: a mixed-method study	2017	The European Journal of Public Health	Ištirti kliūtis, kurios susijusios su draudimų rūkyti vidurinių mokyklų kiemuose tęstinumu ir visišku įgyvendinimu	A.D. Rozema, J.J.P. Mathijssen, M.W.J. Jansen, J.A.M. van Oers	https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29016786/
24. Party package travel: alcohol use and related problems in a holiday resort: a mixed methods study	2008	BMC Public Health	Ištirti organizuojamų vakarėlių veiklas, susijusias su jaunų turistų alkoholio vartojimu ir skirtumus tarp asmenų, pasirenkančių kelionės paketą su vakarėlių renginiais ir be jų.	Morten Hess, Sébastien Tutenges, Sanna Schlieve, Tine Reinholdt	https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-8-351